

Soudobá rodina, její formy a proměny

Hana Surková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana SURKOVÁ**
Osobní číslo: **H108287**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Soudobá rodina, její formy a proměny**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009). Popřípadě podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto textu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. Bakalářská práce bude zaměřena na:

- pohled na rodinu v současnosti a minulosti,
- volbu partnera, manželství, děti,
- výchovu dětí v rodině,
- vztahy v rodině,

- důvody zániku manželství.

V praktické části bych se chtěla zaměřit na statistiku rozvodovosti a sňatků v ČR.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Dytrych, Z., Matějček, Z. Krizové situace dítěte očima dítěte. Praha: Grada Publishnig, 2002.

Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

Mach, J., Šmolka, P. Manželská a rodinná trápení. Praha: Portál 2008.

Matějček, Z. Škola rodičů. Praha: Maxdorf, 2000.

Matějček, Z. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1989.

Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003.

Možný, I. Česká společnost. Praha: Portál, 2002.

Možný, I. Moderní rodina. Praha: SPN, 1992.

Perner, R. A. Tabu v rodinné komunitě. Praha: Portál, 2000.

Warshak, R. A. Revoluce v porozvodové péči o děti. Praha: Portál, 1996.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Milošlav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
HANA VURLOVA'
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 11. 3. 2013

.....
Vurlova' Hana
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje tématice rodiny, jejímu vývoji a otázkám s ní úzce souvisejícím. Zabývá se historickým vývojem rodiny, podstatou výběru partnera a manželstvím, dětmi a jejich výchovou v rodině, ale i rozvodem. Usiluje rovněž zdůraznit rodinu jako důležitou instituci, která má i dnes své opodstatnění. Snaží se také ukázat na důležitost výchovy dětí, bez které by správně fungující rodina nemohla existovat.

Prostřednictvím rozhovorů srovnává situaci rodin v minulosti a dnes, zaměřuje se rovněž na činnost pracovníků poradenských center.

Klíčová slova: Rodina, manželství, výchova, dítě, rozvod.

ABSTRACT

The thesis is dedicated to the issues of family, its development and issues closely related with it. It deals with the historical development of the family, the essence of the selection of a partner and marriage, children and their upbringing in the family, but also for the divorce. It also aims at highlighting the family as an important institution, which has even today their justification. Try to also show the importance of children's education, without which would properly functioning family could not exist. Through the talks, aims to focus on the activities of the personnel Advisory center and find out the most frequently solved problems of today's families.

Keywords: Family, marriage, education, child, divorce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 POČÁTKY RODINY V MINULOSTI.....	11
1.1 PRAVĚK A OTÁZKA MATRIARCHÁTU.....	12
1.2 RODINA V DOBĚ ŘECKA A ŘÍMA.....	13
1.3 STAŘÍ SLOVANÉ A RODINA VE STŘEDOVĚKU	15
1.4 OBDOBÍ NOVOVĚKÉ RODINY V EVROPĚ A ČESKÁ RODINA V SOUČASNOSTI.....	15
1.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	18
2 RODINA.....	19
2.1 BILINGVNÍ RODINA - BILINGVISMUS	23
2.2 VÝBĚR PARTNERA	26
2.3 MANŽELSTVÍ.....	29
2.4 DÍLČÍ ZÁVĚR	32
3 DÍTĚ	33
3.1 PLÁNOVANÉ, NEPLÁNOVANÉ A NECHTĚNÉ DĚTI	35
3.2 VÝCHOVA DĚTÍ V RODINĚ.....	37
3.3 DÍLČÍ ZÁVĚR	41
4 ROZVOD	42
4.1 HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY ZÁNIKU MANŽELSTVÍ.....	42
4.2 ČASTÉ DŮVODY ROZVODU.....	44
4.3 DÍLČÍ ZÁVĚR	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	47
5 PRŮZKUM SITUACE RODINY	48
5.1 METODOLOGIE	49
5.2 STANOVENÍ OTÁZEK A JEJICH CÍL	49
5.3 REALIZACE ROZHOVORŮ S RODIČI.....	50
5.4 PROBLEMATIKA PORADENSKÝCH CENTER.....	55
5.5 DÍLČÍ ZÁVĚR	63
ZÁVĚR	65
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	67
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Při výběru bakalářské práce jsem si zvolila téma „Soudobá rodina, její formy a proměny.“ Zvolila jsem si jej z důvodu, abych vyzdvihla, že vztahy mezi rodiči a dětmi jsou stále velice důležité zejména pro optimální vývoj dítěte. Toto téma je také tradičně společensky velmi konzultované a aktuální. Jde totiž o otázku, která se stále více setkává a potýká s velmi negativním jevem, a to je rozvodovost. V posledních letech navíc získává forma rodiny jako celku u nás nové podněty a podoby, které se často stávají předmětem odborných i veřejných diskusí.

Rodina jakožto instituce provází život člověka již odnepaměti. Můžeme ji definovat jako *skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy* Je založená na svazku muže a ženy, pokrevním (neplatí např. při osvojení dítěte) vztahu rodič – dítě a na souhrnu funkcí, které plní vzhledem k jednotlivci i celé společnosti. Její členové sdílejí společnou domácnost a plní společensky uznané a určené role. Sdílejí-li jednu domácnost kromě rodičů a jejich dětí i další příbuzní (prarodiče, bratři a sestry se svými partnery, tety...), hovoříme o tzv. **rozšířené rodině**. Tzv. **rodinu nukleární** potom tvoří pouze rodiče se svými dětmi.

Rodina je považována za prvotního a závazného činitele naší společnosti, se kterým se dítě od svého narození setkává. Do určité míry předurčuje jeho osobní vývoj, ale i mezilidské vztahy k druhým lidem.

Je třeba zde vyzdvihnout i hlavní význam rodiny. Můžeme jej spatřovat v tom, že rodina existuje hlavně z důvodu, aby rodiče mohli svědomitě pečovat o své potomstvo. Rodina není důležitá jen z hlediska biologického, ale je též základní jednotkou každé společnosti. Tudíž plní i význam socializační. Umožňuje člověku včleňovat se do jeho kultury, a také do jeho společnosti. Slouží rovněž k propojení generací a vytváření solidarity mezi jejími členy.

Rodina též dítě směřuje k určitým hodnotám, učí jej zvládat konflikty a poskytuje mu i pocity jistoty a bezpečí. Dítě se zde rovněž učí mnoha dovednostem, činnostem, ale i povinnostem. Podstatou tohoto učení je taktéž přítomnost pokud možno obou rodičů, kterou považují za nepostradatelnou. A to hlavně pak v oblasti duševního a tělesného vývoje. Značný význam má i ten, že poskytuje dítěti pocit domova jako bezpečného prostředí. Tyto uvedené možnosti může dítěti poskytnout pouze rodina!

Cílem bakalářské práce je srovnat rodinu v minulosti s rodinou v současnosti. Zjistit rovněž nejčastější chyby při výchově dětí a zaměřit se na problémy spojené se zánikem manželství.

V neposlední řadě bych chtěla vyzdvihnout význam rodiny jako činitele socializace. Rodina totiž tvoří sociální skupinu určitého druhu. Její charakter nespočívá jen v její stabilitě, ale i v tom, že ji můžeme nalézt společně s jejími typickými znaky již v období začátku lidského rodu. V dnešní době existuje rovněž shoda o významu jádra rodiny (rodiče a děti) jako prvku socializace. Jedná se o první část ve vývoji člověka. To, co je vytvořeno, lze v budoucnosti jen těžko odstranit. Pokud se zde pak stane chybný krok, lze jej napravit jen velice obtížně.

Proto prvním a pro primární socializaci dítěte nejpodstatnějším výchovným místem je rodina. Jsou v ní totiž položeny základy pro optimální rozvoj osobnosti. Abychom její význam ještě více zdůraznili, bývá rodina považována jako primární socializační stupeň, všechny ostatní se označují jako sekundární.

Souvislost sociální pedagogiky a rodiny pak vidím ve výchovné a formativní funkci směrem ve vztahu k dítěti. Sociální pedagogika považuje rovněž rodinu jako místo primární socializace dítěte. Chápe ji také jako pevnou vazbu mezi matkou a dítětem, které jsou podstatné pro další rozvoj osobnosti dítěte.

Smyslem pak nejen této kapitoly ale celé mé práce je podpořit význam rodiny v dnešní moderní evropské společnosti a tedy myšlenku, že by rodina i přes překotné sociální a ekonomické proměny současné doby neměla ztratit své původní hodnoty, neboť se stále nabízí dost argumentů pro její přetrvání.

Samotná práce je pak určena nejen široké veřejnosti a rodičům samotným, ale i pracovníkům a klientům poradenských center jako jeden z informačních pramenů seznamující nejen s tematikou rodiny dnešní doby, ale i s otázkou rodinné výchovy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POČÁTKY RODINY V MINULOSTI

Dějiny rodiny mají dle mnoha názorů značný vliv na její současnost, ale i budoucnost. *V každé historické době či kultuře rodina (či její různé formy) tvořila a tvoří důležitou jednotku každé společnosti. V dnešní době se však v nejrůznějších médiích, knihách či publikacích hovoří v souvislosti s rodinou nejvíce o jejím možném zániku, krizi nebo proměnách či nových formách (např. nesezdané rodiny, registrovaná partnerství apod.).*

Bylo prokázáno že, „nejstarší kořeny evropské rodiny leží v klasických středomořských civilizacích Řecka a Říma a také v germánských a keltských kmenových společnostech, které ovládly většinu severu a západu světadílu, zatímco řecká a římská civilizace vzkvétala na jihu.“¹

Římská říše znamenala velký přínos zejména v oblasti rodinného práva. Též germánské země obohacovaly rysy rodiny např. o bilaterální (pokrevní) odvozování příbuzenství.²

Nelze opomenout ani nejdůležitější a významnou roli křesťanství v průběhu vývoje rodiny. Křesťanství se zasadilo především o to, že přetvořilo dřívější vzory rodinného života.

Společné rysy rodinného života v minulosti

Dříve než se začnu tímto tématem zabývat podrobněji, bylo by patřičné zmínit charakteristiky, které z knihy Jacka Goodyho k této problematice vyplývají. Můžeme z ní zjistit informace o tom, že v historii lidstva nemáme téměř žádné informace o společnosti, ve které by neměla rodina podstatný význam. Z knihy dále vyplývá, že jsou poměrně malé rozdíly rodin ve velikostech domácností. Autor zde zdůrazňuje také pokrevní svazky prostřednictvím obou rodičů a vyzdvihuje význam pouta mezi dítětem a matkou, ale i mezi dítětem a otcem, jako velice potřebné, a to zvláště v oblasti emocionální, ale v dnešní době i v oblasti právní. Na základě nejen těchto informací autor dospěl k závěru, že Evropa a už vůbec ne kapitalismus, v žádném případě nevytvořili nukleární či jednoduchou rodinu, ale ani malou domácnost.³

Pojmy jako dětství či láska mezi manžely, nebo mezi rodiči a dětmi nepochybně měly v historickém kontextu různý obsah a odrážely i mentalitu společnosti. *Starost rodičů o své potomky a naopak dětí o své rodiče rovněž nepochybně hluboce zakořenila a jako osvědčený model vztahů by měla být podle mého názoru udržována a rozvíjena dodnes.*

¹ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 11

² Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 11

³ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 12

Mohu též říci, že jednotlivé evropské národy a státy přikládaly a přikládají významu rodiny a jejich vztahům různorodou míru důležitosti. Různě pojímají i příbuzenské vztahy. To je patrné jak z právních kodifikací, ale také z uměleckých projevů.

Křesťanství

V Evropě se začaly význačně měnit rodinné vztahy právě po nástupu křesťanství, které přineslo a znamenalo přesně určený systém nových norem. Tyto nové normy byly zavedeny z konkrétních důvodů, které měly spojitost s fungováním církve jako tehdy rozhodujícím činitelem společnosti.

V křesťanství hrála důležitou roli i katolická církev, a to hlavně při shromažďování a seskupování kapitálu, který pocházel z rodin a obcí. To mělo za následek i to, že často docházelo ke konfliktům a sporům mezi církví a státem v záležitostech překračujících rámec rodiny, ale zároveň vycházejících z toho, že církev začínala vystupovat jako silnější instituce.⁴

1.1 Pravěk a otázka matriarchátu

Člověk dnešní podoby se podle archeologů začal u nás objevovat v mladší době kamenné. Již tito lidé žili ve skupinách pokrevně spřízněných. Z vědeckých informací též vyplývá, že se tito lidé živil ve většině případů zpočátku lovem a sběračstvím. Ve svých počátcích na základě dochovaných zpráv byly rodiny pravděpodobně tvořeny v malých seskupeních.⁵

Důležitou roli pak zde sehrála neolitická revoluce a kultura, která byla založena na hodnotách žen. Příchod dětí na tento svět a péče o ně byla pro ženy nesmírně důležitá. Ženy v tomto období byly ve svých činnostech za účelem obživy své rodiny zaměřeny na výrobu keramiky či na upravování nejrůznějších potravin. Muži se převážně zaměřovali na činnost loveckou. Na Krétě pak můžeme najít řadu předmětů dochovaných z této doby. Postavení rodiny se opět začíná měnit po neolitické revoluci okolo roku 8000 let př. n. l. Téměř ihned po vzniku trvale obydlených sídel začala převládat řemesla, obchody či vojenství. Společnost se začala členit podle majetku. Začínáme sledovat větší počet dětí v rodinách ale i obyvatel, viz příloha P I.⁶

⁴ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 21

⁵ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 20

⁶ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 20-21

Postupem času byla však kultura žen vymýcena kulturou mužů. Vůdčí pozici ve společnosti ale i v rodinách postupně začínají dosahovat muži a v civilizovaných společnostech si ji udržují až do dnešních dob.

1.2 Rodina v době Řecka a Říma

V předklasickém období Evropy lze o rodině získat jen velmi málo informací. Je zde tudíž možné popsat pouze příbuzenské systémy národů, které ovládaly písmo. Tím se nám zmenšuje okruh takových národů na Řeky a Římány. *Řecko nám z této doby dochovalo k tématu rodiny celou řadu literárních děl a oproti tomu Řím nám z této doby zachoval naopak převážně spisy z oblasti právní.*

Co se týká zbylých částí Evropy, jsme závislí především na tom, co nám o germánských a dalších národech Evropy odhalí zmíněné prameny. Obsah těchto pramenů se týká zejména období po nástupu písma, ale obzvláště křesťanství, které radikálním a tvrdým způsobem zasáhlo místní zvyklosti.⁷

Manželství, rodina a děti

Velká část historiků s postupem času přiznávala velkou důležitost hodnotám, jako jsou manželství a děti. Tento obrat je velmi často přikládán právě zmiňovanému křesťanství. Důraz je zde kladen převážně na to, aby rodiče projevovali lásku či náklonnost ke svým dětem.

Pro toto období jsou charakteristické zejména obtíže při práci s prameny, které se vztahují k problematice dětí. Jedná se např. o osobní deníky jednotlivců. Upozorňují a zdůrazňují zejména zhoršené podmínky při zkoumání těchto textů z důvodu neuspořádanosti a různorodosti.⁸

Více informací o dětech lze získat z demografie. Lze uvést Ariése, který je zakladatelem moderní historie dětství, a který dospěl k tomu, že pocity lhostejnosti týkající se dětí v ranějších kulturách nebyly příliš daleko od necitelnosti římské či čínské společnosti, ve kterých se narozené děti nechávaly zemřít.

Takové praktiky byly přirozené a normální pouze v té době. Určitý pokrok se objevuje v období římského císařství. Ten sleduje a informuje o tom, že se začaly zvyšovat počty náhrobků dětí při porovnání s dospělými a též i náhrobky žen při porovnání s muži, jejímž společným ukazatelem není křesťanství ale urbanizace. Nejdéle se tyto praktiky uplatňovaly v severní Itálii či v oblastech severozápadní Evropy, kde tyto „menší

⁷ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 26

⁸ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 31

domácnosti“ převažovaly. Rodinný život byl později ovlivněn také tím, že velká část obyvatelstva byla složena z otroků, kteří byli v důsledku toho odtrháváni od svých rodin a příbuzných. V Římě však existovaly i komplexní rodiny, které byly velkého počtu a to vzhledem k rozvodům či opakujícím se sňatkům.⁹

„Jednoduchá nukleární rodina se obecně považuje za základ rezidenčního a společenského uspořádání, a jak jsme viděli, někteří hledají původ tohoto typu právě v pozdním Římě.“¹⁰

„Augustovská legislativa dokonce trestala muže a ženy, kteří nevstoupili po smrti partnera znovu do manželství, ačkoli postoje k této praxi byly rozporuplné.“¹¹ Obdobný přístup zaujímalo i křesťanství, avšak to směřovalo na opačnou stranu mince.

Sňatky blízkých příbuzných

Křesťanství v tomto směru kritizovalo hlavně kritickou podobu antické rodiny. *Nejdůležitější změnou po nástupu křesťanství - zejména pro nové zákonodárství - byl zákaz uzavírání sňatků blízkých příbuzných, a to včetně duchovních a nepokrevních příbuzných.* Zpočátku tento zákaz nebyl vždy plněn, avšak na uzavřená příbuzenská manželství bylo nahlíženo jako na nevhodná. Dále tyto sňatky důrazně zakazovali i křesťanští panovníci. V případě raného Řecka a Říma byly příbuzenské sňatky zřejmě povoleny, a i když jejich množství nebylo nějak vysoké, byly tou dobou určitým způsobem uznávané. Jako příklad bych uvedla „dcery dědičky“, u kterých byly sňatky dokonce i v některých případech nařízené. Také skutečnost, že docházelo ke sňatkům mezi bratrance a sestřenicemi je možno doložit i z literatury, která se nám dochovala. Časté důvody těchto sňatků byly vedeny myšlenkou udržení majetku v rodině.

Bez ohledu na případy sňatků blízkých příbuzných v Římě prameny uvádějí, že ve velké části starší Evropy byly sňatky takového typu povolovány či do jisté míry preferovány. Zrušení těchto příbuzenských manželství nebylo jediným zákazem té doby. *Později církev zakázala i rozvody, jejímž hlavním důvodem bylo naplnění postulátu „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“*¹²

⁹ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 31-32

¹⁰ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 33

¹¹ Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 33

¹² Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 33-37

1.3 Staří Slované a rodina ve středověku

Nové útvary evropské společnosti se začaly objevovat po pádu římského impéria a to v německých a francouzských státech. Odsud se dále začínal šířit vliv karolinské a otonské říše do zbytku Evropy. Kroky s uvedenými vlivy naše země dohnaly až v době Lucemburků. Chceme-li poznat, jaká byla evropská či slovanská rodina v raném středověku, budeme muset čerpat pouze z dochovaných kronik či archeologických nálezů. Slované po příchodu na naše území pobývali zpočátku v malých vesnicích a jejich rodiny patřily mezi patriarchální. Následovalo období pohanské, pro které bylo příznačné, že významní muži mohli mít vícero žen. Z toho lze tedy vyvodit, že mnohoženství bylo staršími společnostmi uznáváno, ale týkalo se však bohatých a mocných. Zde bych jako názorný příklad uvedla Murdocka, který z tohoto pohledu porovnal více než pět set společností, kde dospěl k závěru, že polygamie byla možná v 80% z nich, polyandrie (mnohomužství) se oproti tomu praktikovalo jen v necelém jednom procentu srovnávacích společností. Sňatky v této době pak byly v rukou otců nevěst. Po uzavřeném sňatku byl kladen důraz hlavně na věrnost ženy. V případě cizoložství muže s vdanou ženou byl tento čin často potrestán i smrtí.

Následovalo období společnosti stavovské, pro které je charakteristické, že každý stav měl určený typ rodiny. Tato společnost byla tvořena šlechtou, duchovními, kupci a měšťany. Dále sem ještě patřili venkované, kteří byli ještě rozděleni na svobodné a poddané. Uzavírání sňatků začínalo postupně náležet křesťanské církvi od 11. století.

Rodina patřila ve středověku k instituci, bez níž by člověk nemohl žít, a která byla důležitá nejen pro její členy, ale i pro celé národy. Středověkou rodinu dělil Možný na rozsáhlou, patriarchální a kmenovou. Jednotlivé rodiny se začaly postupně rozrůstat nejen na vesnicích, ale i ve městech, kde ovšem velké rodiny mívají jen ti nejbohatší. Pro rodinu ve středověku se často uvádí, že byla obdobným vzorem rodiny antické. Přetrvává vůdčí postavení muže a podřízenost ženy, či lhostejnost k narozeným dětem. Co se týká dětství, tak to trvalo ve středověku odhadem do 8 let věku dítěte. Poté začalo dítě pracovat nebo bylo dáno do učení, často daleko od domova. Je důležité si proto uvědomit, že rodina se postupem času a to zejména v dnešní době stává institucí nejen společenskou, ale i výchovnou a výrobní.¹³

1.4 Období novověké rodiny v Evropě a česká rodina v současnosti

Hlavním záměrem myslitelů tohoto období bylo posílit státní moc v oblasti rodiny. Toto posílení se týkalo časté kritiky odkládání dětí do nalezinců či odchodů menších dětí do učení, které velice často probíhaly v cizích rodinách.

---

¹³ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 25-27

Dalším důležitým momentem bylo zajistit rovnost mužů a žen před zákonem a též i svobodnou volbu manželského partnera. V důsledku toho můžeme také sledovat rozpad patriarchálních rodin. Neustálý proces rovnosti mužů a žen je věcí dosud neskončenou. Pro mě důležitý údaj byl rok 1792, kdy byl uzákoněn rozvod, v němž však ženy byly ve většině případů ekonomicky znevýhodněny. Později roku 1816 byl rozvod zrušen a znovu začíná soupeření za ženská práva. Tento boj však napomohl ke vzniku vyšších škol pro ženy, které byly uzákoněny až v počátcích minulého století. Důraznou váhu měly i boje za volební práva žen, které byly přiznány až po 1. světové válce a to s četnými podmínkami.¹⁴

V oblasti uplatnění žen na trhu práce měly ženy a stále mají těžší postavení než muži. Důsledkem toho dochází k tomu, že muži přestávají být jedinými zajišťovateli rodiny a důležitost muže začíná klesat.

„Moderní doba lidi osvobodila od starých vazeb na společenskou třídu i na místní komunitu, nejsou již podřízeni vrchnosti ani církvi.“¹⁵

Z rodiny se postupně stává místo pro uspokojování citových potřeb či prostor pro rekreaci. *Nejcennějším významem novověké rodiny je poskytnutí vzdělání, na které mělo značný vliv zavedení povinné školní docházky.*

Stále více se však začínají objevovat problematické prvky v souvislosti s rodinou, mezi které patří odkládání sňatků partnerů a narození dětí na později, zvyšující se počty párů žijících bez legálního sňatku, či zvyšování rozvodovosti a snižování počtů dětí v rodinách. Z těchto informací lze tudíž říci, že lidé neupřednostňují zájmy rodinné, ale spíše zájmy profesní či volnočasové. V pozdějších letech ke změně situace nedochází a naopak se zvětšuje pokles sňatečnosti. Častými důvody tohoto poklesu bývají větší ekonomická a společenská aktivita žen, ale i možnost interrupcí.

Česká rodina v současnosti

Můžeme říci, že se s postupným vývojem jednalo o období, ve kterém se vystřídalo více režimů. Mezi nejdůležitější pak patřily doba pobělohorská, buržoazie, marxismus, kapitalismus a socialismus. Pro každého z nás však jednotlivá období znamenala různý význam a váhu. Někteří jej vnímali jako pozitivní, jiní jej zase viděli v negativním světle a rodinu zde chápali především jako útočiště.

---

¹⁴ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 27-29

¹⁵ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 29

Významnou osobností byl F. Engels. Příznačné pro něj bylo, že začínal hlásat nový typ rodiny. Lidé se budou moci svobodně brát ale i rozcházet. Stát bude pomáhat rodinám s péčí o děti apod.

Následoval kapitalismus, který položil základy k beztržní společnosti. Buržoazní sňatky tak umožňují lidem svobodu pouze v oblasti jejich společenské třídy. Až beztržní společnost bude mířit ke skutečné svobodě. Sňatky mužů a žen budou realizovány na základě oboustranného přání a trvat budou tak dlouho jak budou oba manželé chtít. Rozvody budou taktéž považovány za požehnané.

Přicházející socialismus se naopak potýká s problémy, které tvoří selhání kolektivní výchovy dětí a kritizování metod jednání s dětmi v dětských domovech. Jako velice nezbytná se ovšem ukazuje i citová vazba mezi rodičem a dítětem. Ta totiž velice působí na jeho zdravý psychický ale i tělesný vývoj.¹⁶

Stále více se začínají objevovat rodiny městské a velkoměstské, u kterých z řad výzkumů vyplynulo, že děti v nich mají volnější vztah k otci než k matce. To můžeme vidět v tom, že s matkou si mohou děti popovídat více a popř. s ní i řešit své nejrůznější problémy. Otec naopak méně zasahuje do života dítěte, v otázce volby povolání se většinou méně angažuje, ale více například rozkazuje. To vše vede k tomu, že s otcem mívají děti častěji horší vztahy.

Současné české rodiny můžeme označit jako rodiny pracujících žen. Stále méně rodin by se v dnešní společnosti mohlo obejít pouze s jedním příjmem. Zaměstnání však pro ženu znamená určitou zátěž spojenou s péčí o domácnost a děti. Je to i důvod, proč také bývá v rodině častěji nespokojena. Muži si oproti tomu drží své postavení v zaměstnání, ve kterém mívají větší odpovědnost ale i platové ohodnocení.

Muži očekávají od svých žen, že jeho práci bude žena podporovat a mít pro ni smysl pro pochopení. Ženy zase očekávají od svých mužů zapojení se do domácích prací, finanční zajištění rodiny a hlavně poskytnutí citového zázemí.

Obraz naší současné rodiny ovlivnily roky po roce 1989. Jde především o pokles sňatečnosti a věku vstupu do manželství. Jedním z důvodů dřívějších brzkých vstupů do manželství byl totiž dán nadějí snoubenců získat vlastní byt. Další oblastí je i počet živě narozených dětí, který začínal klesat. S tímto poklesem také neméně souvisí problematika vysoké rozvodovosti.

To vše vede k tomu, že lidé v dnešní době manželství odkládají narození dětí pro ně na vhodnější dobu. Jde především o dokončení vzdělání a zahájení pracovní dráhy. Je to též způsobeno i neochotou lidí vstupovat do manželství, či přebíráním odpovědnosti svého dítěte na sebe.

---

¹⁶ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 33-34

Současné rodiny se rovněž potýkají i s novými problémy. Patří mezi ně krize v rodině podnikajícího muže (v některých případech i ženy). Toto časové vytížení otce způsobuje jeho minimální přítomnost v rodině. Často se svou nepřítomností snaží kompenzovat finančními prostředky (peníze, dárky apod.). To se v konečném důsledku může projevit v budoucnosti na charakterových vlastnostech dítěte a může vést i k jeho delikventnímu chování.

Dalším problémem může být také lepší pracovní postavení a příjem ženy než jejího muže. Muž se zde musí s vyšším postavením ženy v domácnosti, ale i ve společnosti vyrovnat. Nebývá to pro něj zrovna snadný úkol, a proto bývá i častým důvodem rozpadu manželství.

S nástupem moderní společnosti došlo také k rozvolnění některých pout, kterými společnost udržovala rodinu pohromadě nejen jako mezigenerační společenství, ale i jako manželský pár. Došlo rovněž ke snížení síly ekonomického tlaku na udržení rodiny. To vedlo k tomu, že rodina již není společenstvím majetku a ani hospodářstvím, jehož podstatou byla domácnost, která často sloužila jako ekonomická a výrobní jednotka. Také manželství postupem času ztratilo svoji posvátnost a změnilo se v občanskou smlouvu. Výsledkem byla mimo jiné ztráta odpovědnosti k rodovému majetku, ale i to, že lidé stále častěji začínají zakládat rodiny nové. Proto se v dnešní době často setkáváme nejen s rozvody manželů, ale i s manželstvími opakovanými.¹⁷

1.5 Dílčí závěr

Na závěr k tomuto tématu týkající se historie rodiny bych podotkla, že každé období znamenalo pro rodinu a její vývoj určitý charakteristický význam. Z tohoto pohledu také mohu říci, že v každém období se tato instituce ukazuje jako velice potřebná.

Každá doba však měla i své negativní dopady. Příkladem mohou být sňatky, které byly v minulosti uzavírány často z vůle rodičů. V dnešní době se sňatky uzavírají naopak z vůle svobodné, ale i to sebou přináší četná rizika. Je to také jeden z možných důsledků častých rozvodů.

Nelze opomenout ani důležitost a významné místo, které v této otázce zaujímalo křesťanství.

Všechn tento vývoj z hlediska proměny rodiny však nemění nic na tom, že rodina by měla fungovat a zůstat i nadále základním stavebním kamenem našeho státu. Měla by být neustále upevňována a podporována hlavně pro naše budoucí generace.

---

¹⁷ Možný, I. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, s. 266-267

2 RODINA

Základním posláním každé rodiny je přirozeně péče o své děti. Proto je také považována za základní jednotku každé společnosti. Prostřednictvím rodiny všichni jedinci do této společnosti vstupují. Je také prvním místem, se kterým se dítě po narození setkává. V neposlední řadě určuje jeho hodnoty, či jakým směrem se bude ubírat jeho osobnostní vývoj a jeho veškeré dovednosti, vědomosti a schopnosti. Zde rodina plní především funkci socializační.

Děti se v rodině učí mnohým dovednostem a základním návykům. Nejdůležitějším obdobím pro toto učení bývá předškolní věk dítěte a důležitost přítomnosti obou rodičů jako jeho vzoru. Děti se stěží stávají rozváznými a vyrovnanými osobnostmi, když ve svém dětství nemají při sobě své rodiče. Přirozeně dívky více tíhnou ke své matce a chlapci zase k otci. Již zmiňovaná přítomnost rodičů či působení domova jako pevné stability může dítěti dát jen rodina. Neexistuje tudíž žádná forma společnosti, která by nebyla opírána o rodinu jako o základní kámen.

Rodina je též důležitá i pro člověka v dospělém věku. O stálého partnera a děti usiluje mnoho lidí jako o důležité hodnoty svého života. V těchto hodnotách posléze vidí smysl své existence. Rodiče také mnohokrát se svými dětmi současně znovu prožívají svá dětství. Zde se především snaží vyhnout omylům, kterých se na nich samotných dopustili jejich rodiče.

Rodina jako výchovná instituce formuje osobnost jedince v oblasti emotivní a konativní. Tudíž je základem pro jeho povahové vlastnosti či vzory chování. *Rodina z hlediska výchovného má rovněž primární pozici. Jde totiž o prvního činitele v počátečních okamžicích života jedince. Tyto prvotní okamžiky dítěte jsou obdobím význačným pro utváření jeho charakteru. Mnoho z rodičů však s výchovou začíná mnohem později. To však může mít na dítě neblahé následky. Výchova zasahuje i oblast přípravy dítěte na vstup do školy, která postupně přechází k otázce týkající se jeho profesní dráhy. Podstatný je i úkol rodičů předávat správné vzory pro jeho budoucí manželství či založení vlastní rodiny. Nezastupitelnost výchovy se v rodině projevuje i v oblasti emocionální.*¹⁸

I přesto, že v naší společnosti představují rodiny s biologickými dětmi pořád převládající typ rodin, je třeba mít na paměti i její menšinové typy. U těchto menšinových typů rodin je třeba očekávat vyšší množství problémů, které je možno řešit prostřednictvím terapeutické pomoci či poradenských center. Nejčastěji se jedná o rodiny, ve kterých funguje rodič jako samostatná jednotka, rodiny, u nichž dochází k opětovnému sňatku, či nebiologické rodinné formy (adopce).

Je třeba zmínit i to, že „jiné“ formy rodiny byly ještě na konci 20. století doprovázeny pojmy jako jsou rozpadlá či rozvrácená rodina k označení rodiny po rozvodu. Z tohoto důvodu pak bylo na všechny členy takové rodiny nahlíženo v negativním smyslu.

¹⁸ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 8-10

Mezi další podoby dnešních rodin patří rodiny neúplné (rozvod, ovdovění), nesezdané, doplněné (sňatkem), třígenerační, ale též i nebiologické (adopce, pěstounská péče), viz příloha P II. V posledních letech se také objevují diskuse s homosexuálními a lesbickými rodiči, či diskuse o bezdětných rodinách. Na základě střídavé výchovy dětí často v důsledku rozvodu se pak můžeme setkat s označením binukleární rodina.

*Mohu též konstatovat to, že vedle úplných rodin se můžeme nejčastěji setkat s rodinami ženy a dětí po rozvodu manželů. Otcové pak s dětmi udržují kontakty v různém rozsahu. Jen v málo případech bývají děti svěřovány do péče otců.*¹⁹

Rodinu většina z nás považuje za základ naší společnosti ale i za přirozenou sociální skupinu. Z mnoha výzkumů taktéž vyplývá, že rodina je místem, ve kterém se děti učí lásce, úctě a porozumění. Všude kde muž a žena bydlí spolu, mají společnou domácnost, a kde společně hospodaří, mluvíme o rodině. Rodina totiž nemůže fungovat izolovaně od společnosti, vždy je součástí sociální oblasti, jejíž kultura, tradice rodinu ovlivňují. Většina z nás považuje rovněž rodinu jako samozřejmou věc. Je to hlavně do té doby, dokud jsme obklopeni láskou svých příbuzných, a nedojde-li k nějakému vážnému problému. Teprve v tomto okamžiku se tato idea naruší a vynořují se otázky, na které někdy neumíme odpovědět.

Základem rodiny je pak manželský vztah a jeho stabilita a fungování. Jedině stabilní rodina totiž může vytvořit nejlepší podmínky pro zdravý duševní a tělesný vývoj dětí.

Rodina je též spojována s krizemi, napětím či spory. Tudíž do určité míry můžeme spory chápat jako její součást. Rozdíly pak nalézáme v tom, jakým způsobem spory řešíme a jaký význam pro nás mají. Pracovníci rodinných poraden se rovněž často setkávají s rodinami, které dlouho tvrdí, že jsou bez problémů a problémy si přiznat nechtějí. Žádné rodiny však bez problémů též neexistují. Je to dáno i tím, že všichni členové rodiny mají „své“ potřeby či způsoby reagování. Neustále probíhající změny uvnitř rodin pro ni představují velké požadavky. Je třeba, aby rodina na tyto požadavky byla schopna reagovat. Z těchto důvodů jsou rodiny vystavovány čas od času masivním nárokům na změnu. Jde pak především o situace krizové.²⁰

Rodina jako základní socializační činitel

Zde je nutné si uvědomit, že navzdory ke všem změnám a problémům zůstává rodina nenahraditelnou institucí pro dospělého člověka a zejména pro dítě. Je nejdůležitějším prostředkem při přenášení hodnot z generace na generaci. Zároveň se ale také nachází v mnohem složitější situaci. Samotné pojetí rodiny se značně mění. Manželství již přestává být podmínkou rodinného života. To vede hlavně k růstu nesezdaných soužití, ale i dětí

¹⁹ Gjuričová, Š, Kubička, J. Rodinná terapie. Praha: Grada Publishing, a.s., 2003, s. 95

²⁰ Špatenková, N., a kol. Krize. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004, s. 73

narozených mimo manželství. Tato soužití však mohou existovat jako rodina na základě toho, že její členové žijí tzv. „pod jednou střechou.“ Rodinu také můžeme označit jako prostředí, do něhož přicházíme bez možnosti výběru a přijímáme zde, co nám rodiče přichystají. Rodinu jako socializačního činitele můžeme členit:

- rodina nukleární - rodina, která je tvořena rodiči popř. rodičem a dětmi
- rodina orientační - rodina, ve které jedinec vyrůstá
- rodina prokreační - rodina, kterou pak jedinec sám zakládá
- rodina funkční - rodina, ve které se z velké části daří plnit všechny funkce
- rodina problémová - rodina, ve které dochází někdy k porušení funkcí, nepostihuje však vážněji život rodiny
- dysfunkční - rodina, ve které dochází k vážným poruchám - postihuje socializační proces dítěte
- afunkční rodina - rodina není schopna poskytovat základní potřeby dítěte a dítě tak většinou bývá umísťováno do náhradní rodinné péče²¹

Matka x otec

Matka je především osoba, která je s dítětem od samého počátku jeho života. *Matka své dítě přijímá od jeho narození, aniž by dopředu věděla, jaké bude mít vlastnosti a charakter.* Některé matky přijímají své děti bez větších problémů. Jiným matkám přijetí trvá déle. Toto samotné přijetí hraje důležitou roli hlavně u matky ale je důležité i u otce. Jedním z hlavních prvků, které matka do rodiny přináší je láska. Ta by měla být dávana najevo nejen v radostných ale i ve smutných okamžicích. Tímto okamžikem může být například špatná známka ve škole či zalhání. V těchto momentech usiluje matka po svém dítěti nápravu, ze které by se mělo dítě pro příště ponaučit. Dále poskytuje rodině význam i v oblasti emocionální, pocity bezpečí, ochrany domova či porozumění. Přináší do života dítěte potřebu komunikace. Mělo by jít o otevřenou komunikaci, ve které se matka nestrachuje o špatných věcech a o věcech, ze kterých by mohlo mít dítě strach komunikovat. Stává se pro své dítě také specifickým vzorem chování, jednání a postojů.

Otec zde zaujímá postavení osoby, která s dítětem sice netráví tolik času jako matka, ale je pro jeho život osobou nenahraditelnou. Časový deficit je způsoben hlavně pracovním vytížením otce. *Čas, který otec s dítětem stráví je však velice potřebný a měl by být prožitý opravdově.* Slouží například k poznání dítěte. Otec dítěti pomáhá rozvíjet jeho dovednosti, vědomosti a pomáhá mu i při řešení složitějších školních úkolů. Jeho role je nezastupitelná v každém věku. Je též pro své dítě důležitým příkladem a vzorem. Pro chlapce se stává vzorem, podle kterého jednou bude jednat i on sám. Pro dívku je zase otec tím, podle kterého si bude jednou volit svého budoucího partnera. Důležitou roli zde hraje i komunikace. Otec totiž dokáže vysvětlit některé věci lépe než matka. Např. věci v oblasti

²¹ Kraus, B., Sýkora, P. Sociální pedagogika I. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 33

technické či vědecké. Těžko nahraditelná je i jeho role v oblasti podpory a stability celé rodiny.²²

Mateřství a otcovství

Na základě tolik upřednostňovaném postavení rodiny v systému hodnot mnoha lidí tvoří mateřství a otcovství stále důležitou roli. Výsledky řady průzkumů sice ukazují zvyšující se množství bezdětných párů. Jde však především o věc kulturně-sociální spojenou s ekonomickou a sociální situací v zemích Evropy. Rodičovství jako celek bylo v posledních letech spojováno především s manželstvím. V dnešní době už s tímto pojmem spojováno tolik není. A to z důvodu zvyšujícího se počtu dětí narozených mimo manželství. K upevnění pozice rodičovství nepřispívá ani nízká míra sňatečnosti či vysoká míra rozvodovosti. V důsledku těchto faktorů se mění i hodnotový význam mateřství a otcovství. Mění se i situace muže a ženy v oblasti výchovy dětí. Též se mění jejich názory na počet dětí v rodině. *Oproti významu jaké mělo mateřství a otcovství v minulých letech, dnešní mladá generace jim tak důležitý význam nepřisuzuje.* Dochází rovněž ke změně významu otcovství, který přechází z vedoucího subjektu k postavení partnera svých dětí.

Funkce rodiny a její proměny:

Biologicko - reprodukční - *týká se otázky plození potomků rodiny.* Tudiž slouží k zachování rodu. V této funkci můžeme zaznamenávat hlavně úbytek počtu narozených dětí. Často je totiž dítě chápáno jako zábrana v profesní dráze, ale i jako určitý standard z důvodů ekonomických.

Sociálně - ekonomická - *hlavním cílem každé rodiny by mělo být dostatečné zabezpečení v oblasti ekonomické.* Samozřejmě rodina plní tuto funkci podle svých možností a schopností. Důležitou osobou při zajišťování této funkce je zpravidla otec. Tato funkce by však neměla převyšovat funkci emocionální. Její proměny se projevují ve finančním nedostatku (např. nezaměstnanost rodičů). Dnes však můžeme nacházet i rodiny, které tvoří samostatnou ekonomickou jednotku (např. podnikání v rodině).

Emocionální - *jde především o zajištění a poskytnutí určitého citového zázemí v rodině.* Důležité je i spoluprožívat se svým dítětem pocity či poskytovat potřebné množství lásky a porozumění. Tato funkce není ničím nahraditelná. Žádná z institucí nedokáže poskytnout takové pocity bezpečí a jistoty. Změny zde lze pozorovat v úrovni a kvalitě. Také lze pozorovat nárůst rodin, které tuto funkci neplní téměř vůbec nebo jen minimálně.

---

²² Špaňhelová, I. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 17-21

Socializačně - výchovná - *hlavním úkolem je správná a řádná výchova dětí*. Dítě se zde učí začlenění se do společnosti jako celku. A také aby bylo schopno se v této společnosti pohybovat, jednat a komunikovat. Tato funkce též učí dítě osvojovat si způsoby chování ve společnosti. Jejím podstatným úkolem je připravit jedince na vstup do praktického života. Tuto funkci stejně jako výše uvedené při výchově dětí považují za velice podstatnou.

Proměna rodiny zasahuje i do rolí rodičů. Dlouhodobé přetváření rodiny způsobilo ztrátu dominantního postavení muže v rodině. Naopak žena dosáhla většího množství práv, ale i povinností. To vše zejména v důsledku emancipačního procesu. Ten způsobil hlavně to, že došlo ke snížení postavení otce a jeho přenosu na matku.²³

2.1 Bilingvní rodina - bilingvismus

Někdy též bývá označován jako schopnost hovořit dvěma jazyky. Nejde však o znalost všech slov. *Bilingvisté tak užívají jen části druhého jazyka, kterou oni sami potřebují*. Hodně diskutovaná bývá otázka rovnosti jazykových schopností daného jedince ve dvou různých jazycích.

Pro bilingvismus existuje celá řada definic. Podle mého názoru je důležité toto pojetí. Z toho mi vyplývá, že za bilingvismus se považuje moment, kdy jeden člověk je schopný tvořit ucelené věty v jiném jazyce.

Soudobá společnost stále více umožňuje, že lidé mají větší možnosti navazovat vztahy s cizinci. Jejich výsledkem pak často bývají tzv. smíšená manželství. Dítě rodící se do takového prostředí může poznávat kultury obou rodičů. Musí však čelit i problémům, které ze smíšených manželství plynou (např. rozdílné tradice v rodině). Ze studií rovněž vyplývá, že bilingvismus pozitivně ovlivňuje rozvoj mozkové činnosti, ale i schopnosti kognitivní.

Elitářský a lidový bilingvismus

K zaměření právě na tuto oblast mě vedl neustále vzrůstající počet osob využívajících druhého jazyka. Také je třeba říci, že bilingvismus není v dnešní době ničím neznámým. A nutno podotknout, že se netýká jen lidí bohatých. Zvýšený výskyt vidíme převážně u středních tříd, který ale nebrání lidem z nižších tříd využívat tuto možnost a učit se druhému jazyku. A právě v souvislosti s příslušností ke střední třídě se objevuje pojem elitářský bilingvismus. Bývá často spojován právě s vyšším příjmem rodiny

²³ Kraus, B., Sýkora, P. Sociální pedagogika I. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 35-36

a s možností zabezpečit pro své dítě i domácího učitele. Naopak k nižším třídám se váže pojem lidový bilingvismus. Jaký je tedy rozdíl mezi nimi?

Elitářský bilingvismus můžeme označit jako výsadu všech vzdělanců ze středních tříd.

Lidový bilingvismus je označován oproti tomu jako potřeba a též i požadavek na lidi z nižších tříd, který je pro jejich existenci nezbytný.²⁴

Bilingvismus u dětí

První období, ve kterém se dítě začíná učit dvěma jazykům, může začít už v období nemluvněte. Pro toto období je velice důležité a pozitivně hodnocené v praxi simultánní osvojování obou jazyků. Simultánní osvojování můžeme označit jako osvojení více než jednoho jazyka do tří let věku dítěte. V počátcích svého života je dítě ovlivněno pouze jedním jazykem, kterým matka na mateřské dovolené s dítětem mluví. Jedinec se pak druhému jazyku učí pouze receptivně. A to při nákupu s matkou, z televize, rádia či návštěv, které u nich probíhají. Tímto druhým jazykem komunikuje, až jej začíná potřebovat. To se začíná projevovat až, když je v kontaktu s druhými kamarády stejným jazykem hovořícími. Takovým prostředím bývá již mateřská škola. Poté si druhý jazyk začíná postupně vrývat do paměti. Věkové rozdíly mezi těmito dětmi v počátcích své komunikace nejsou velké. Zpravidla však dívky začínají mluvit dříve. Důležitou váhu má i pořadí dětí. Prvorozené děti totiž hovoří dříve než děti později narozené. Počátky komunikace začínají průměrně mezi 8 - 15 měsícem dítěte.

Častým důvodem učení se více jazykům je přistěhování se rodiny do jiné země např. z pracovních povinností rodičů. Může jím být i odstěhování se za svým partnerem do jiné země. Toto přestěhování vyžaduje i náročnost v souvislosti s přizpůsobením se dítěte či rodiny na nové prostředí. Posléze následuje u dítěte někdy i jednoho z manželů či partnerů učení se druhému jazyku. Z mnoha studií nám vyplývá, že děti se v novém prostředí učí druhému jazyku velmi rychle. Důležitou roli zde hrají i učitelé a spolužáci a to nejen v mateřských ale i základních školách. V průměru se děti ve věku 3,5 a 5,5 let učí novému jazyku přibližně 5 měsíců.²⁵

S učením souvisí i samotné používání jazyka. Jakmile dítě přestane jazyk používat, velice snadno ho pak zapomíná.

Charakteristické na dětech, kteří se jazyk učí od samého počátku je jejich kvalitní výslovnost slov. Často je srovnatelná s výslovností lidí v zemi narozených. Oproti tomu dospělého bilingvistu doprovází cizí přízvuk.

---

²⁴ Harding-Esch, E., Riley, P. Bilingvní rodina. Praha: Portál, 2008, s. 41-42

²⁵ Harding-Esch, E., Riley, P. Bilingvní rodina. Praha: Portál, 2008, s. 60-62

Do této kapitoly můžeme zařadit i bilingvismus adolescentní. Ten označuje skupinu osob, kteří se bilingvisty stali až po skončení puberty. Poté následuje bilingvismus dospělý. Sem lze zahrnout jedince starší 20 let.

Vývojové fáze bilingvních dětí

V první fázi se děti začínají učit slovní zásobu. Tato slovní zásoba obsahuje slova obou jimi používaných jazyků. Nejprve dítě používá jedno slovo ze slov více naučených. Nedokáže však naučená slova spojovat. Mezi časté chyby, které děti v počátcích učení dělají je to, že užívají slova, která si sama vytvořila náhodným spojením.

Pro druhou fázi je charakteristické, že dítě začíná slova vidět jako odlišná. U obou z jazyků však užívá stejná pravidla v oblasti gramatické. V některých případech děti stále váhají. A to v případech se slovy, která jsou si podobná svou výslovností. Často se také vyhýbají slovům, která jsou pro ně složitější vyslovovat. Ve většině případů tato fáze bývá zakončena tím, že dítě dovede překládat z jednoho jazyka do jazyka druhého.

Ve třetí fázi dítě zcela ovládá slovíčka i gramatiku. V této fázi si děti začínají vybavovat jazyk i s konkrétními lidmi. Některé děti dospívají k tomu, že zobecňují určitá pravidla za účelem udržet oba jazyky oddělené.

Jednotlivá délka uvedených fází se u jednotlivých dětí velice různí.

O samotném procesu, jakým děti jazyky oddělují, toho zatím víme málo. Ale za to víme, co je při samotném oddělování obou jazyků důležité:

- odlišení lidí a kontextu
- vztah rodičů k bilingvistu dětí
- kvantita interakcí v každém jazyce²⁶

Bilingvní děti a jejich výchova patří do jedné z oblastí, které s výchovou a rodinou úzce souvisí. Měli bychom mít stále na paměti, že tyto děti jsou dětmi jako všechny ostatní, tudíž bychom mezi nimi neměli dělat rozdíly. V posledních několika letech došlo také ke zvýšení počtu výzkumů, což přispívá k neustálému prohlubování a věnování se této otázce. Jednou z prvotních funkcí bilingvních rodin je poskytnutí emocionálního zázemí a všeobecné pohody, čímž se neliší od rodin ostatních. Je třeba zdůraznit i to jak bilingvní lidé vidí svoji dvojjazyčnost. Vidí v ní určité bohatství ale i potřebnou věc. A jako této věci si velice váží a považují ji za velice cennou. Oproti tomu v minulých letech lidé k bilingvistu přistupovali s pocity trochu odlišnými, jako je strach či obava. Z mého pohledu bych dále řekla, že si myslím, že v dnešní době je důležité, aby se děti již v brzkém věku učily druhému jazyku. To je podporováno tím, že v naší republice existují již výuky cizích jazyků i v mateřských školách.

---

²⁶ Harding-Esh, E., Riley, P. Bilingvní rodina. Praha: Portál, 2008, s. 76-79

Rovněž zde převažují výhody nad nevýhody. Například při hledání zaměstnaní je znalost druhého jazyka téměř samozřejmostí. Může jít ale i o neočekávané vyslání zaměstnance zaměstnavatelem do jiné země, kde pro něj znalost cizího jazyka bude velmi potřebná. Důležité jsou také i možnosti studentů středních a vysokých škol a s nimi spojené možnosti výměnných jazykových pobytů. Tudíž tuto investici spojenou se vzděláním nelze považovat jako zbytečnou. Samozřejmě je i to, že náklady s výukou spojené nejsou pro rodiče nemalé. Mnoho rodičů si proto takové finanční náklady dovolit vůbec nemůže.

2.2 Výběr partnera

Volba partnera je jistě důležitou otázkou pro každého z nás, protože si při této volbě vybíráme partnera na celý svůj život. Často právě kvůli unáhleným rozhodnutím, končí velké množství vztahů rozpadem.

Výběr partnera můžeme též označit jako komplex představ a očekávání, které by měl náš partner mít. Je proto zcela na každém z nás, kterým přednostem a hodnotám dáme při této volbě přednost.

Výběr partnera na základě podobnosti

Při výběru svého partnera se lidé v počátečních fázích ve velké míře zaměřují na to, aby jejich protějšek jim byl co nejvíce podobný nebo zase naopak odlišný. Při výběru partnera podle podobnosti se nejčastěji soustředíme na to, čemu my sami přikládáme důležitost. *Jedná se zejména o základní hodnoty člověka, životní postoje, cíle nebo názory v souvislosti s životním stylem.* V tomto směru se podobnost ukazuje jako velká výhoda pro oba partnery. V naší kultuře hraje velkou důležitost výběr partnera podle podobnosti z hlediska věku, vzdělání ale i oblasti sociální. Je možné se ale setkat i s tím, že mnozí partneři uzavírají své sňatky i přes svůj vysoký věkový rozdíl. Více se vyskytující jsou ještě stále sňatky partnerů pocházejících ze stejného státu. V souvislosti s neustále se zvyšující migrací je však očekáván zvýšený počet případů, ve kterých si budou lidé svého partnera hledat i v jiných zemích světa.²⁷

Výběr partnera na základě odlišnosti

Na začátku vypadající výhoda přitahujících se protikladů ve velkém množství partnerům spíše ubližuje, než aby vztah stmelovala. *V tomto případě kladně působí spíše přítomnost partnera klidné povahy, než obou partnerů, kteří vystupují jako dominantní.*

²⁷ Šmolka, P. Výběr partnera pro zadané i nezadané. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, s. 11-12

Naopak více konfliktní je kombinace partnera příliš emočně založeného s partnerem založeným racionálně. V neposlední řadě může jít i o konflikt partnera orientujícího se na pracovní výkony s partnerem usilujícím o vztahové hodnoty. V takovém případě není ustupování jednoho z nich moudré, neboť toto ustupování by mohlo vést až k rozpadu celého vztahu. Jedním z problémů, se kterým se též mnoho lidí ve vztazích setkává, jsou problémy při odlišných názorech na hodnoty vztahu. Jde např. o hodnoty na lišící se budoucnost jejich vztahu, otázky týkající se založení rodiny apod.²⁸

Povahové vlastnosti – ženy

Při výběru partnera se též nedá vyhnout otázce povahových vlastností. *Toto téma se i stává častým výzkumem odborníků zaměřených na mezilidské vztahy.* Častá je i otázka Jaké vlastnosti sami očekáváme od svého budoucího partnera? Dá se říci, že některé ženy dávají přednost mužům se smyslem pro humor než mužům protivným. Dále též i mužům upřímnějším než mužům, kteří si často vymýšlejí a lžou. To se také projevuje i v názorech, že některé ženy preferují muže spíše uzavřené a naopak jiné se zase přiklání k mužům společenským. Ženy nemají rády ani přílišné puntičkáře či pedanty, kteří po nich přerovnávají, co se dá. Proto všechny vlastnosti mají mít určité meze, které v samotných počátcích nemusejí vadit, ale později se mohou ukázat jako překážka.²⁹

Povahové vlastnosti – muži

Povahové rysy jsou jedním z faktorů, které jsou důležitým předpokladem pro vytvoření harmonického vztahu. Naopak oproti temperamentovým rysům nejsou povahové vlastnosti vrozené. Tudíž jdou některé z nich v průběhu soužití přetvářet. Pokud jsme se pro tuto přeměnu rozhodli, neměli bychom s ní vyčkávat a začít co nejdříve. Mezi typické povahové vlastnosti patří tolerantnost, vytrvalost, houževnatost, důvěřivost či velkorysost.³⁰

Kromě těchto již zmíněných očekávání bych ráda zdůraznila i oblast, kterou řada mužů i žen při výběru svého partnera zohledňují. Je to oblast týkající se vzdělání.

Jako příklad bych též uvedla výsledek prováděných výzkumů u seznamovacích agentur. Z něho vyplývá, že snadněji se seznamují svobodné a bezdětné ženy. Totéž platí i pro muže. Jedním z častých prvků důležitých při výběru mužů jsou vzhled a mládí partnerky. Ženy zase kladou větší důraz na to, že muž bude věkově o něco starší a bude schopen ženu ekonomicky zabezpečit.

²⁸ Šmolka, P. Výběr partnera pro zadané i nezadané. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, s. 12-13

²⁹ Šmolka, P. Výběr partnera pro zadané i nezadané. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, s. 102-103

³⁰ Šmolka, P. Výběr partnera pro zadané i nezadané. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, s. 35

Je prokázána i věc, že se berou lidé podobní si v sociálních a psychologických charakteristikách. Sňatky uzavřené mezi partnery, kteří jsou si v mnohém podobní, bývají statisticky trvalejší a úspěšnější. Avšak i přílišná podobnost může být pro partnery v budoucnosti konfliktní.

Kromě již zmíněných očekávání při výběru svých partnerů se můžeme setkat i s očekáváními nevědomými. Příkladem mohou být rodiče partnera. Jejich seznámení s nimi a jejich poznání nám slouží k tomu, abychom si mohli udělat obraz a názor na to, jaké chování a zvyky od svého partnera můžeme očekávat my sami. Existují ale i výjimky. I když partnerovi rodiče na nás budou působit kladným dojmem, nemusí se toto jednání a chování ztotožňovat s partnerovým. Důležitý je i podle mého názoru souhlas rodičů s naším partnerem.

Neméně důležitým rysem vztahu je zamilovanost. Můžeme ji označit jako určitý stav vědomí, ve kterém si partnera příliš idealizujeme. Tento stav trvá ve většině případů jen několik měsíců. U mužů se však v kratší době mění v reálné vědomí. Lidé ale v mnoha případech od manželství zpravidla očekávají zamilovanost po celou jeho dobu.

Ráda bych k této problematice uvedla vybrané příklady očekávání mužů a žen, které zpracovali manželé Kratochvílovi a které ve své knize uvádí Oldřich Matoušek.

Očekávání žen:

Posedět a popovídat: Žena očekává, že muž bude poslouchat její starosti, problémy a trápení. Případně i on jí bude vyprávět svoje každodenní starosti a strasti.

Vycítit, co žena potřebuje: Žena usiluje o to, aby muž vycítil její potřeby a přirozeně na ně reagoval. Ráda by, aby muž oceňoval, co žena pro něj a rodinu vykonává.

Očekávání mužů:

Uvařeno, uklizeno. Muž očekává, že domácnost bude vedena v dobrém stavu, že mu žena vytvoří klidný a příjemný domov, ve kterém budou uspokojovány jeho základní potřeby.

Neobtěžovat s problémy. Muž čeká, že provoz rodiny bude realizován pod vedením ženy, případně s účastí dětí, ale že on bude jen minimálně obtěžován jejich těžkostmi.³¹

---

³¹ Matoušek, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 52

K této problematice bych též uvedla průzkum týkající se souhlasu a nesouhlasu svobodných s muži a ženami vymezenými kritérii vzdělání, bohatství a atraktivity pro partnerský či manželský vztah. Ten vypovídá o tom, že nejvíce žádaný je první typ mužů a žen a to se vzděláním, bohatstvím a atraktivitou. O takového partnera nebo partnerku usiluje téměř 90% svobodných mladých lidí. Postrádá-li se některá z těchto charakteristik, dochází ke snižování svobodných, kteří preferují takového partnera či partnerku. Nejméně atraktivní jsou lidé zpravidla bez vzdělání, bohatství a atraktivity. O takové partnery usiluje necelých 9% svobodných.

Sběr použitých dat provedla agentura Factum Invenio v prosinci roku 2007. Tento výzkum byl financován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR v rámci výzkumného záměru Reprodukce a integrace společnosti.

Otázka v dotazníku zněla: Kdybyste si dnes měl/a vybrat manžela/manželku nebo partnera/partnerku pro dlouhodobější vztah, jak moc by pro Vás byly jednotlivé typy zajímavé? Typy byly v dotazníku náhodně seřazené.³²

2.3 Manželství

Dříve bylo manželství považováno za samozřejmou věc každého vztahu, viz příloha P III. Málo lidí tak zůstávalo svobodných. Např. ve Starém Řecku byl sňatek označován jako závazek státu. Snoubenecký pár tím zakládal slib založení rodiny a zplození potomka. Docházelo však i k tomu, že páry byly vybrány a zasnoubeny již v dětství. Nejčastějším důvodem těchto sňatků byla představa dobrého postavení či majetku. Z knih týkajících se manželství se mi jeví i to, že manželé mezi sebou měli větší autoritu. Což dokazovalo i jejich chování na veřejnosti. I např. pouhý polibek před veřejností byl považován za pohoršující. Je to zejména tím, že společnost se rychle vyvíjí a ztrácí původní morální hodnoty a zásady. Ještě na začátku minulého století byl rozvod manželů považován za nemožný. Zatímco dnes je spíše pro nás překvapením člověk nerozvedený. Možná je to způsobeno i tím, že se dříve lidé dožívali nižšího věku. Manželé naopak v dnešní době spolu stráví 2x více let než dříve. Dále mi přichází na mysl i otázky: Jakou má manželství dnes hodnotu? Potřebuje i dnešní společnost manželství? Není jen staromódním přežitkem? Mnoho dnešních párů manželství odmítá. Obvykle se brání tím, že pro něj je to jen pouhá formalita. Za vhodnější považují tyto lidé tzv. manželství na zkoušku. Někdy též označovaná jako manželství bez oddacího listu. Zpočátku manželství na zkoušku má páru ukázat, zda budou ochotni se přizpůsobit a přijmout toho druhého jaký opravdu je. Každý člověk má totiž své mouchy a zvyky

³² Fučík, P., Katrňák, T. Preference výběru partnera: Liší se rozvedení a svobodní ve sňatkových a partnerských preferencích. Sociológia, 2009, 41, s. 437-456
<http://www.mis.sav.sk/journals/uploads/07211237Katrnak%20-%20Fucik%20OK.pdf>. [2.7.2012]

a manželství by mělo být o tom jak v něm najít kompromisy. *Dle mého názoru má manželství dnes velkou hodnotu. Jde totiž o spojení dvou lidí pevným poutem - láskou.* Budou-li si navzájem pomáhat, překonají překážky stojící v jejich společné cestě. Nebude to asi cesta jednoduchá, ale čím bude pouto pevnější, tím menší bude nebezpečí pádu. *Přece takový slib, který si manželé dávají, by měl být slibem milovanému člověku.*

V manželském svazku mají muž i žena stejná práva ale i povinnosti. Povinnosti se týkají zejména otázky věrnosti, pomáhání si či společné péče a výchovy dětí. Toto všechno manželé usilují konat na základě svých schopností a možností. Nedílnou součástí těchto práv je i zastupování jednoho z manželů. Ten je oprávněn zastupováním svého protějšku v jeho běžných záležitostech.

V této souvislosti se můžeme setkávat i s otázkou sňatků z rozumu. Což je důkazem toho, že se lidé nebrání vzít si svého partnera kvůli penězům či lepšímu pracovnímu postavení. Mnoho z nás si nedovede představit žít život jen s někým proto, že má peníze či majetek. Každý z nás se přece někdy potřebuje o někoho opřít. Dokáží však peníze nahradit slova pochybení a útěchy? Značným problémem mladých párů bývá i zaměstnání. Hodně z nich přichází z práce ve večerních hodinách, což sebou odnáší i čas na lásku či komunikaci. Vícedenní pracovní cesty už nebývají výjimkou. A proto jsou tato období, kdy jeden z páru bývá na pracovních cestách lákadlem k nevěře. Velmi negativní je hlavně to, že občasná nevěra a nevěra vůbec je v dnešním světě označována jako něco normálního. Stěží bychom mohli nalézt v televizních programech film, kde se o nevěře mluví jako o nečestnosti.

Z těchto pohledů na manželství a jeho úskalí můžeme říci, že společnost jako taková upadá. Vystává i otázka jak dlouho ještě může vydržet. Jedním z důvodů je i to, že až příliš mnoho lidí upřednostňuje svobodný život před manželstvím a rodinou.

Ráda bych se nyní věnovala otázce manželství a jeho odvětvím. A to zejména bych zde zdůraznila význam, který s touto problematikou úzce souvisí. Jde o význam zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ze dne 4.12.1963, který představuje základ rodinného práva. Svou účinnost nabyl 1.4.1964. Kromě zákona o rodině byly v tomto období schváleny i jiné zákony. Jako např. občanský či trestní zákoník. Vynechám-li závěrečná ustanovení, je tento zákon rozdělen do tří částí. První část upravuje otázky manželství. Věnuje se zde otázce vzniku manželství, vztahům mezi manžely, ale i otázkou jejich zániku. Druhá část se týká vztahů mezi rodiči a dětmi. Věnuje se zde problematice výchovy dětí či otázce určování otcovství. Třetí část se pak zaměřuje na výživné nebo chceme-li vyživovací povinnosti. A to vyživovací povinnosti mezi manžely či rodiči a dětmi. Na základě tohoto zákona je podle mého názoru důležitý pohled na manželství právě z oblasti právní.

Vznik manželství

„Manželství přímo definuje zákon o rodině a jeho účel tak, že manželství označuje za trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je pak založení rodiny a řádná výchova dětí.“³³

Mezi základní funkce po uzavření manželství patří soužití manželů, jejich vzájemná pomoc a výchova dětí. Každá z těchto funkcí je příznačná pro určité období manželství.

Po uzavření sňatku je pro manžele důležité především manželské soužití a zpravidla děti se jim ještě nenarodily. Naopak výchova dětí je potřebná zase v manželství po narození jejich potomků. Začíná se zde zdůrazňovat i vzájemná pomoc. Jsou-li děti již odrostlejší a samostatnější, začíná se ve větší míře projevovat vzájemná pomoc mezi manžely.

V tomto zákoně je i též stanoveno, chtějí-li lidé vstoupit do „posvátného“ svazku manželského, měli by dopředu znát svůj zdravotní stav a povahové vlastnosti. To platí i pro stav snoubenecký. Ti by měli před svým vstupem do manželství zvážit otázku majetkových vztahů či otázku společného bydlení.

Manželství vzniká svobodným prohlášením muže a ženy, které musí proběhnout před obecním úřadem či orgánem registrované církve. Toto prohlášení probíhá veřejným způsobem a za účasti dvou svědků. Naopak církevní sňatky jsou založeny na splnění podmínek, které snoubenci a oddávající musí splnit. Mezi ně patří i to, že snoubenci musí oddávajícímu předložit osvědčení. Toto osvědčení vydává matriční úřad a od jeho vydání nesmí uplynout více než 3 měsíce. Toto osvědčení rovněž obsahuje, že snoubenci splnili všechny podmínky zákona pro uzavření platného manželství.

Zákon o rodině se týká i úpravy příjmení manželů. Snoubenci jsou povinni oznámit, zda budou mít příjmení společné či si nechají svá dosud používaná příjmení. Možností je i to, zda spolu s příjmením společným bude jeden z nich užívat a na druhém místě uvádět příjmení předchozí.³⁴

Se vznikem manželství úzce souvisí i neexistence a neplatnost manželství

V těchto případech nám zákon stanoví, že nelze uzavírat manželské svazky s vdanou ženou či ženatým mužem. Dále také není možné uzavírat sňatky ani mezi sourozenci a ani mezi potomky. Manželství se též nepovoluje osobám nezletilým. Výjimku může učinit soud pouze ze závažných důvodů a to nezletilému jedinci staršímu 16 let. Mezi takové důvody patří např. početí dítěte. Oproti dřívější době jsou sňatky učiněny v dnešní době svobodně a v případě, že by byl uskutečněn na základě vyhrožování - byl by sňatek neplatný.³⁵

³³ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Část první manželství. Hlava první vznik manželství. § 1 (1), § 1 (2)

³⁴ Národní zpráva o rodině. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, s. 90-91

³⁵ Národní zpráva o rodině. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, s. 92

Zánik manželství smrtí, prohlášením manžela za mrtvého

„Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci. Bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové.“³⁶

Toto základní rozdělení týkající se manželství zůstává v zákoně o rodině do dnešní doby beze změny. Jen se jednalo v různých částech o novelizace tohoto zákona. V závěru lze tedy říci, že zákon o rodině i její novelizace nevedly ke snižování rozvodovosti. Už jen ta možnost, že manželé mohou upravovat své společné jmění předmanželskými smlouvami, vede k bezstarostnému přístupu k institutu manželství. Proto určitou možnost zlepšení představuje nový Občanský zákoník, který by měl začít platit od ledna roku 2014.

2.4 Dílčí závěr

V závěru této kapitoly pojímající tři pro mě důležité okruhy otázek mohu říci, že ani jedna z nich by bez vzájemného souladu nemohla tvořit stabilní a pevný celek. Proto záleží pouze na každém z nás, jak si v nich budeme počínat. Samozřejmě podstatnou roli v něm hraje i věk člověka. S jeho postupným přibývajícím věkem se u něj totiž mění jeho hodnotový systém a názory na tyto otázky.

Pro mě osobně je důležitým základem pro vytvoření stabilní rodiny a spokojeného manželství partner, kterého si člověk vybírá, a se kterým tráví svůj život. Důležité jsou pro mne i prvky tolerance, podpory, pomoci ale i vzájemná komunikace a řešení problémů. Nejdůležitější by však pro každého z nás měla být vlastní rodina. Upozorňuji na to především z toho důvodu, že se stále více setkáváme s jedinci, kteří místo aby si svých rodičů vážili, pomáhali jim, činí pravý opak. Takové děti svými rodiči často opovrhují, nezajímají se o ně a využívají je ať už psychicky tak v některých případech i fyzicky. Takoví jedinci zřejmě nemají mínění o tom, co znamená tolerance a respekt k rodině.

---

³⁶ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Hlava čtvrtá. Zánik manželství smrtí, prohlášením manžela za mrtvého. § 22 (1), § 22 (2)

3 DÍTĚ

S tímhle slovem u většiny z nás vyvstává otázka, co vše přináší zrození dítěte do rodiny, či také čím vším je dítě pro rodiče přínosem. Jednou z odpovědí jsou pocity radosti a štěstí při jeho narození. Tyto pocity jsou u rodičů různě pojímány. Může jít o radost z dítěte jako následníka jeho kmene. Též i radost, že mu mohou předávat své zkušenosti, rady a moudra. Pro jiné znamená třeba i radost spatřenou v prvním dětském úsměvu, v prvním slově či v jeho prvních krůčcích. V souvislosti s tímto prvotním přijetím dítěte se objevuje i problematika spojená s pojmem „laktální psychóza“. Jedná se o vážný duševní stav matky, která má potíže s přijetím svého dítěte. Objevuje se zpravidla mezi 2. až 4. týdnem po narození, ale i v pozdějším období. Délka trvání je individuální a odvislá i od vyhledání lékařské pomoci. Mezi nejčastěji objevované příznaky patří silné pocity úzkosti, velké výkyvy nálad či neuvědomování si svého stavu.

Dítě v prvním období svého života potřebuje cítit od obou rodičů pocity bezpečí, jistoty a blízkosti. Vidí v nich osoby, které pro něj budou mít vždy pochopení, otevřenou náruč, které jej vždy vyslechnou a poradí. Tím jim nabízí i určitou možnost volby pečovat o něj. Rodiče si sebou přináší i nové neznámé nad otázkami myšlení či osobnostního rozvoje. Např. osobnostní rozvoj vztahující se k rodičům se může týkat toho, že se snaží vymyslet co nejlepší způsob předání svých dovedností, informací a myšlenek dítěti. Pro rodinu znamená dítě i to, že i ono samo zavádí do rodiny nové myšlenky, názory a vědomosti. To vše vede k upevnění rodiny a k diskusím o nových věcech mezi nimi navzájem. Pro každé dítě se jeví jako podstatné zejména to, do jaké míry si s ním rodiče rozumějí. Dítě totiž dokáže dobře rozlišit napětí mezi sebou navzájem, zda se rodiče chovají přátelsky a přívětivě či chtějí řešit problémy nebo se jim vyhýbat. Děti jsou schopny vnímat všechno. Jen v brzkém věku ne s potřebnými kognitivními dovednostmi. Avšak později a v dostatečné míře dokáží věci dobře zařadit. K tomu je však potřebná spolupráce a pomoc jejich rodičů.³⁷

Rodičovský vztah pak můžeme označit jako vzájemné soužití rodičů a dítěte, se kterým tráví každý svůj den.

Se slovem dítě souvisí i značná dávka odpovědnosti. Tento častý pocit odpovědnosti by neměl rodiče příliš spoutávat a ani v nich vyvolávat značné pocity strachu. Překonávání těchto překážek způsobuje u dítěte vzor správného chování a jednání.

Proto před každým partnerským či manželským párem vyvstává otázka stále více diskutovaná, zda mít či nemít dítě. Stále více totiž přibývá párů, které rodiny z různých důvodů nechtějí. K těmto důvodům můžeme zařadit upřednostňování zájmů profesních, ekonomických nad zájmy rodinnými. Dítě je zde viděno především jako přítěž. Můžeme se též setkávat i s otázkou, zda chceme své dítě přivést do dnešní nelehké doby., viz příloha

³⁷ Špaňhelová, I. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, s. 25-26

P IV. Dalším důvodem bývá i problematika nezaměstnanosti či snižování příjmů a neustále se zvyšujících nákladů na životní úroveň. Podmínky uživení dnešní čtyřčlenné rodiny jsou do jisté míry značně omezené. A to v případě nejistých pracovních míst může vést až ke špatným sociálním a citovým podmínkám. Následkem toho pak dochází i ke zvyšování počtu rozvodů. To vše v samotném jádru věci má největší důsledky právě na děti samotné. V souvislosti s touto otázkou se stále více objevuje rovněž nemožnost rodičů mít děti. Zde bývá jedním z možných řešení umělá reprodukce či osvojení a adopce. Následujícím souvisejícím problémem jsou rodiče dětí, kteří místo aby o své děti pečovali, vychovávali a měli je rádi, tak se k nim chovají opačným způsobem. Těžko pro mě pochopitelné je chování takových rodičů a už vůbec nechápu, proč si takoví lidé děti pořízují. Upozorňuji na to z takových důvodů, že v některých případech dochází v rodinách k týrání či jinému způsobu zneužívání a trestání. To však v některých případech může vést až ke smrti dítěte. Nejen však týrání ale i různé druhy závislostí rodičů mají neblahý vliv na vývoj dítěte.

S neustále měnící společností se začínají snižovat i počty dětí v rodinách. Jejich příčiny jsou ve velké míře způsobeny ekonomickou situací mladých lidí. Tito lidé často řeší nejprve otázku svého bydlení často ve formě hypoték. Narození dítěte tak odkládají na pozdější dobu. Mezi další důvody patří oblast spojená se vzděláváním a tak rodinu plánují nejdříve na dobu po svých studiích a profesního zapracování.

Dítě samotné jak už bylo zmíněno, představuje pro rodiče nejen zátěž finanční. Proto každý rodič by si měl uvědomit mnohé zátěže, které na sebe přebírá. Nejde jen o první roky života, ale o to, že s přibývajícím věkem mívají děti větší nároky. Může jít o formu kapesného, peníze na volný čas apod. I navzdory tomu bychom se měli pohybovat v těchto myšlenkách v přiměřených hranicích. Proto také při rozhodování pro nebo proti, přivést dítě na tento svět mělo být bráno hlavně zodpovědně ze strany rodičů.

Se slovem dítě mohou být též spojována i negativní hlediska. Můžeme sem zařadit např. děti se separační úzkostí či s deficitem pozornosti.

Separční úzkost pak můžeme řadit do skupiny emočních poruch. Nejčastěji k ní dochází ve chvíli, kdy je dítě odloučeno od své rodiny. Projevuje se pak tím, že odmítá chodit do školy či jít spát apod. Svě opodstatnění zde má i včasná terapie této poruchy. I při zlepšení stavu je třeba v terapii pokračovat, aby mohlo dojít k vyřešení základních konfliktů.³⁸

Dalším problémem bývá deficit pozornosti dítěte. Rodiče si této poruchy nejčastěji všimnou, až dítě začne navštěvovat školu. Mají problém udržet pozornost ve vyučování. Jsou též dost impulzivní a často jednají bezmyšlenkovitě. Jak u těchto dětí zlepšit pozornost? Je třeba, aby dítě chtělo poslouchat, to co říkáme; abychom svá sdělení říkali

---

³⁸ Právo a rodina č. 9. Praha: Linde Praha, 2010, s. 22-23

různými prostředky; kontakt uskutečňujeme očima a je třeba vyjadřovat se stručně a výstižně.³⁹

3.1 Plánované, neplánované a nechtěné děti

Plánování dítěte některé páry považují po delší době soužití jako samozřejmé. V minulých dobách však rozdělení na děti plánované či neplánované vůbec neexistovalo. Mezi nejčastější důvod rodičů proč si dítě „pořídit“ patřilo zajištění chodu domácnosti. Dítě též znamenalo pro rodiče postarání se o ně v době jejich stáří. Vyjadřování citů a emocí nebylo však v dobách minulých až tak důležité! A to i vzhledem k vysoké úmrtnosti dětí! S průmyslovou revolucí tak dochází i ke zmenšování rodin a začíná se propagovat kolektivní výchova dětí. Naopak v dobách nedávných, otázku kdy se žena stane matkou, začíná ovlivňovat nástup hormonální antikoncepce. Negativním jevem proč lidé uvažují o plánovaném dítěti je dosáhnout většího závazku v partnerství či dokonce partnera si k sobě dítětem připoutat. I když pár za takových okolností spolu zůstává, může dojít k tomu, že jeden z partnerů o dítě usiluje a druhý nikoliv. To však není dobré pro vytváření sebevědomého člověka. Děti totiž nejsou žádný soutěžní objekt, ale malá stvoření, která chtějí být přijata rodiči taková, jaká jsou!

Častou příčinou **neplánovaného těhotenství** bývá nepoužití antikoncepčního prostředku či jejího selhání apod. Ženy pak ve vzniklých situacích prožívají obvykle pocity strachu a obav. Takové ženy se cítí být příliš mladé či nezralé na výchovu dítěte. Některé ženy nemají ani zakončené vzdělání, nežijí v trvalém svazku či si nedovedou představit vychovávat dítě se současným partnerem. *Neplánované děti vyvolávají u jejich matek otázku, zda dítě žena chce donosit nebo se rozhodne jít na potrat.* Jako rozhodující se zde ukazuje, jaké jsou podmínky mezi partnery, otázka bydlení, finanční situace apod. Každé konečné rozhodnutí je úzce spjato s řadou důsledků. V souvislosti s touto oblastí je třeba uvést i zmiňované přerušení těhotenství. Asi 10 z 1000 žen ve věku 15-50 let přerušuje svá těhotenství. Učinění takového rozhodnutí není snadné pro žádnou ženu. Objevují se u nich obvykle špatné výčitky svědomí či strachu, ale i to, že již nebudou moci nikdy otěhotnět. Ze statistik jsem v této otázce usoudila, že většina žen, které neplánovaně otěhotněly se rozhodnou své dítě odnosit. Lze tedy říci, že takové ženy se se situací vyrovnají a nějakým způsobem ji zvládnou.

U nechtěných dětí působí nejhůře těhotenství spojené se strachem a úzkostí matky. Takové matky své děti nechtějí a odmítají je již v těhotenství. K potratům však nedošlo z mnoha důvodů, jedním, z nichž je pozdní doba rozhodnutí těhotenství přerušit. Často se tyto matky nacházejí v tíživé životní situaci či mají špatné podmínky pro bydlení, anebo finanční problémy. Mohou se u nich projevat citové či emoční výkyvy. Dítě rodící se do takového prostředí není rodiči přijímáno ani milováno. Matky též obvykle mohou

³⁹ Právo a rodina č. 6. Praha: Linde Praha, 2010, s. 21-22

zodpovědnost za svoji nelehkou situaci přenášet na své dítě. V případě, kdy si rodiče nedokáží vytvořit kladný vztah k dítěti, měly by vyhledat odbornou pomoc. Skutečnost je však jiná. Rodiče takovou pomoc vyhledávají, až když má dítě velmi vážné problémy. Poradnu však navštěvují minimálně a to jen tehdy, jestli jsou k tomu nuceni. Jako jedno z možných řešení poraden dochází v některých případech i k předání dítěte k adopci se souhlasem rodičů.⁴⁰

Není to otázka pouze nechtěných dětí, ale každý z nás se může dostat do situací, ve kterých si sám neví rady. Tyto situace pak mohou nastat v důsledku plnění úkolů, které po něm vyžaduje společnost, vypořádání se s úkoly v sociálních skupinách či při řešení osobních problémů. Záleží potom na tom, jak se každý z nás s těmito situacemi dokáže vyrovnat. Důležitými faktory jsou i poměry ve společnosti, prostředí, ve kterém jedinec žije, věk či konkrétní fáze průběhu vývoje jeho osobnosti. Většina z nás si v takových situacích uvědomuje, že potřebuje pomoc, kterou nejdříve vyhledá u svých nejbližších. Život však v dnešní společnosti sebou přináší stále více problémů, které naši příbuzní vyřešit nedokáží, a proto nastupuje jako jedno z řešení vyhledání odborné pomoci. Proto také existenci odborných poradenských služeb dnes pocítují nejen jednotlivci, ale i různé společenské instituce. Samotnou poradenskou činnost pak můžeme rozdělit na oblast pro dospělé a pro děti a mládež.

Poradenská činnost pro děti a mládež se rovněž označuje za součást poradenství, ale i za oblast společenské činnosti poskytující určité formy sociálních potřeb obyvatelstva.⁴¹

Řada párů se strachuje i z celoživotního závazku, který pro ně narození dítěte představuje. Výše uvedené argumenty by bylo dobré brát vážně a měly by být řešeny před samotným rozhodnutím dítě mít. Dítě ale zároveň může poskytovat rodičům možnost uspořádat si svůj život jako lepší. Zde už jen záleží jak tuto možnost volby jako rodiče lidé využijí.

Ještě slovo k neplodnosti

Na toto téma bych ráda zmínila, že neplodných párů se v České republice pohybuje něco kolem 13%. Toto procento se však neustále zvyšuje. Je to také proto, že se dříve problém neplodnosti statisticky nesledoval a spíše se tento problém před veřejností skrýval. Též přibývá partnerských párů neuznávajících institut manželství, a tudíž o nich nemůžeme zjistit mnoho informací. Mohu též z historických údajů říci i to, že neplodnost se nás všech dotýkala již ve všech kulturách světa. Tato otázka je často také spojována s psychickými problémy doprovázenými úzkostnými stavy mnoha žen.

⁴⁰ Weikert, A. *Výchova dítěte*. Praha: nakladatelství Jan Vašut s.r.o., 2007, s. 18-25

⁴¹ Klímová, M. a kol. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1987, s. 12

Ukazuje se tedy jako přirozené, že lidé hledají metody, jak tyto neblahé okolnosti překonat a dítě mít či jej získat. Problém neplodnosti se manželské páry či nesezdaná soužití snaží řešit metodou asistované reprodukce. Pokud nastupuje neúspěch tak se tyto páry odhodlávají často k adopci jako k silně ovlivňované motivaci jak dítě získat. Zřídka bývá motivem adopce smrt dítěte v rodině. Zde se pak potřeba rychlé náhrady ukazuje jako velice akutní a potřebná.

Proto se mi adopce či jiné formy náhradní rodinné péče jeví jako adekvátní možnost řešení tohoto problému.

Dle mého názoru je přítomnost institutu náhradní rodinné péče velice důležitá. A to zejména pro děti, jejichž rodiče se o své děti nemohou nebo nechtějí starat. V takovém případě i tyto děti mají právo na šťastně prožité dětství v nové rodině.

Samotný proces adopce či pěstounské péče bývá mnohdy zdlouhavý, avšak vynaložené úsilí přináší užitek nejen pro děti, ale i samotné rodiče toužící po dítěti.

Neméně významná je i role osob, kteří zastupují děti, které nemohou být vychovávány ve vlastních rodinách. Je proto i nezbytná spolupráce a komunikace soudů, dětských domovů, které brání zájmy opuštěných dětí. Cílem jejich práce by mělo být zajištění opuštěným dětem takový život, který se rodině nejvíce podobá.

3.2 Výchova dětí v rodině

V souvislosti s výchovou se hovoří nejvíce tam, kde se pohybují děti v kontaktu s dospělými (rodiče, učitelé). Ti usilují hlavně o působení na jejich vývoj tak, aby dosahoval základní výchovné cíle. Obvykle se výchova označovala jako působení vychovatele na vychovávaného. A dítě bylo zase dříve chápáno jako objekt výchovy, kterému je třeba dát potřebný tvar. Nebraly se v úvahu ani motivy a možnosti dítěte. Tímto pak docházelo k deformaci osobnosti či negativnímu postoji k autoritám. Tento jednostranný záměr k výchově kritizovali mnozí pedagogové např. Jan Amos Komenský. V dnešní době se naštěstí od tohoto záměru upouští a začíná se prosazovat kladný citový vztah či respekt k osobnosti dítěte. V souladu s tímto pojetím se výchova mění i po stránce komunikativní, která se ukazuje jako významná. Začíná se též klást důraz na vzájemné působení vychovatelů a vychovávaných. Podstatná je i návaznost výchovy na psychology a pedagogy považující za důležitou aktivitu dítěte či sebevýchovu (např. Palouš). Nesmím ani opomenout důležitost výchovného působení učitelů.

Následující pro mě důležitou součástí výchovy je vytyčení požadavků na dítě. Při jejím nedostatku se totiž osobnost dítěte nerozvíjí nebo jen velmi málo. Velká vážnost je přikládána i formě výchovného požadavku. Je totiž rozdíl dítě o něco slušně požádat nebo mu to sdělit příkazem. Rovněž pak záleží na jeho slovním vyjádření.⁴²

⁴² Čáp, J. Psychologie výchovy a vyučování. Praha: vydavatelství Karolinum, 1993, s. 313-314

Základem výchovy dětí v rodině je také harmonie rodičů, opírající se o jejich vzájemnou soudržnost v manželství. V takovém případě si rodiče vzájemně rozumí, používají stejné výchovné metody a přístupy. Jako důležité vidím to, že extrémní výchova a naopak výchova s minimem zájmu se ukazují ve výchově jako chybné kroky. V těchto případech děti absolutně postrádají smysl pro kázeň a pořádek a naopak trpí poruchami v oblasti emocionální.

Odměny a tresty

Odměnu můžeme označit jako působení, které pro dítě představuje kladné hodnocení jeho chování či jednání.

Trest naopak můžeme považovat za působení rodičů či učitelů, které dítěti přináší omezení jeho potřeb a způsobuje u něj frustraci. Tresty obecně je pak možno rozdělit na fyzické a psychické. Fyzické tresty mají účinek ponižující a též zesilují agresivitu dítěte. Tresty psychické se projevují zase silným sebevědomím spojeným s pocity úzkosti či viny.

Otázka odměn a trestů je v dnešní době hojně diskutovaným tématem. Co se týká odměn, může jejich nadměrná míra vést až k negativním charakterovým vlastnostem či delikventnímu chování. Co se týče naopak trestů, může jejich nadměrné užívání vést naopak k psychickým problémům a i k fyzickému trestání s dalekosáhlými důsledky. Proto se jako nejideálnější ukazuje rovnováha při jejich užívání. Ta má za úkol jedince přiměřeně motivovat, ale i ukazovat jaké je nevhodné chování v naší společnosti. Záleží však i na druhu a množství odměn a trestů. Tudiž odměny citové či morální jsou účinnější než odměny materiální. Lze se rovněž shodnout i na tom, že výchova založená na odměnách je více efektivní, než výchova založená na trestání.

Otázka tedy zní, jakých trestů lze užívat. *Nabízí se nám jistá možnost tzv. metoda přirozených následků, kterou používal J. J. Rousseau.* Ta považuje za trest něco, co se chová jako přirozený následek činu a nikoliv jako postoj vychovatelovy libovůle. Rovněž mohou říci, že tato metoda usnadňuje dítěti pochopit, co vlastně učinilo, co dosahuje jeho jednání a to, že jeho potrestání je zdůvodněno!

Nelze ještě v tomhle výčtu prostředků a metod vynechat i prostředek, kterým je přesvědčování. Dospělý se snaží vysvětlit dítěti, proč je třeba normy dodržovat, plnit požadavky a též se snaží uvádět následky, k jakým vede jejich respektování a nerespektování. *Upozorňuji hlavně na to, že dítě už se stává větším, mladistvý se stává dospělým a že nerespektování norem je v rozporu s charakterem a morálkou.* Z mého pohledu je přesvědčování cenný výchovný prostředek. A to hlavně v protikladu k více početnému opakování žádoucích forem chování jako např. dril při učení.

Spousta rodičů mi jistě dá za pravdu, že své děti vychovává převážně svým příkladem. Děti totiž od samého počátku napodobují jejich chování a jednání, řešení náročných životních situací či utváření vztahů k druhým lidem. Dítě si též volí svůj vzor hlavně mezi členy rodiny a poté mezi učiteli, vychovateli a osobami z uměleckých či populárních profesí. Toto samotné napodobení probíhá dobrovolně bez donucení s cílem najít řešení různých

problémů jako je volba povolání či partnera. *Mohu se tedy přiklonit k tomu, že napodobování a působení modelu jako vzoru působí na dítě efektivněji než odměny, tresty či uvedené přesvědčování.*⁴³

Nyní bych se chvíli věnovala otázce s výchovou dětí v rodině související. A to principy pozitivní výchovy. Konkrétněji jsem si ze širokého výčtu vybrala následující.

Konstruktivní povzbuzování je jednou z nejpodstatnějších výchovných metod, které podporují sebedůvěru dítěte. Díky němu si dítě začíná vážit samo sebe a o mnoho více pak dokáže. Posiluje si v něm i pocity důvěry a pospolitosti. Důležitá je i míra odvahy, aby bylo dítě schopno prosadit se v dnešním světě. Naopak rodiče zde na sebe přebírají ne vždy snadný úkol vychovat dítě v dobrého člověka. Většina dětí totiž od útlého věku usiluje učit se a získávat vědomosti. Chtěly by vše zkoušet a chápat. Avšak u některých činností může dítě svou odvahu naopak ztrácet. Děje se tak, když dítě překročí své hranice výkonnosti, ale i když jej rodiče v činnostech brzdí a nedůvěřují jim. Podle mého názoru je též dobře, když dítě okusí a pozná pocit nebezpečí. Jen díky tomu se naučí odhadnout své schopnosti. Proto je nezbytné již zmíněné povzbuzování v přiměřené míře, ale i chválení a podpora. Je důležité vyvarovat se i výrokům typu „To stejně nedokážeš, Dávej pozor, jen tady překážíš.“ Takovými výroky u dítěte vyvoláme spíše pocity, že pochybujeme o jeho schopnostech a o něm samotném. Proto je ve výchově účinnější dítě čas od času povzbudit. Tím mu pomáháme zvyšovat sebevědomí a pocít, že má nějakou hodnotu. Bývá též i více samostatnější a více si věří v těžkých chvílích.⁴⁴

Pravidla pro mě osobně znamenají to, co je třeba dodržovat a respektovat. Jsou pro děti i určitým směrnicím, podle něhož zaměří svůj pozdější život. Je proto naprosto běžné, že v každé rodině existují nějaká pravidla výchovy. Nejčastěji se týkají otázek kdy a v kolik hodin kdo vstává, kdo a jak dlouho může zůstat venku či kdo má na starosti dnes splnění pracovních povinností v domácnosti apod. V pravidlech se projevuje něco z nás samotných ale i naše výchovné cíle a metody. S touto otázkou se často dotazujeme, proč jsou pravidla tak důležitá. Jsou důležitá hlavně proto, že když nedojde k jejich stanovení a dodržování vznikají v rodině vážné potíže. Ty se projevují konflikty, hádkami, které se někdy stávají součástí denního pořádku. Usiluje-li rodina o její vyrovnanost, musí mít jasnou představu, co jako rodiče dovolíme a co ne. Klade též důraz hlavně na důslednost. Vymezení našich pravidel usnadňuje rodinný život a také pěstuje v dítěti pozitivní hodnoty. Je tedy čas od času dobré ověřit si i to, jestli jsou zavedená pravidla úměrná dítěti.

Nejtěžší je asi jejich zavádění a doladování tak, aby se zažila a všichni členové rodiny si na ně zvykli a rovněž je dodržovali.

*Nejsou-li pravidla dodržována, pak ani to nejvýznamnější pravidlo nemá žádný smysl!*⁴⁵

⁴³ Čáp, J. Psychologie výchovy a vyučování. Praha: vydavatelství Karolinum, 1993, s. 314-323

⁴⁴ Weikert, A. Výchova dítěte. Praha: nakladatelství Jan Vašut s.r.o., 2007, s. 76-78

⁴⁵ Čapek, J., Čapková, M. Pozitivní výchova sourozenců v rodině. Praha: Portál, s.r.o., 2010, s. 79-80

Projevít pochopení vyjadřuje to, co nám dítě ukazuje a říká. Ale též i to, jak to my sami chápeme a jak na to reagujeme. Je třeba vžít se do situace dítěte a zkusit jeho pocity pochopit. To samotné vyžaduje velkou míru vcítění. Rovněž tato empatie později přispívá k vytvoření blízkého vztahu mezi nimi navzájem.

Styly výchovy

Autoritativní styl výchovy je styl, který se realizoval u většího množství z nás. *Rodiče zde vystupují jako ti nejmocnější a vyžadují od svých dětí plnění jejich požadavků.* Často se vyskytujícím jevem jsou pak fyzické a psychické tresty. Výsledkem výchovy je dítě s nízkým sebevědomím, potlačovanou iniciativou a kreativitou. V dalším důsledku může dojít k tomu, že u dítěte můžeme pozorovat velké množství hněvu a pomsty nejen vůči rodičům. Tato výchova měla své uplatnění především v 60. letech minulého století a s postupem času často dochází k jejímu oslabení.

Liberální styl výchovy vzniká zejména s vývojem moderní společnosti. *Dětem je povolováno vše a ti pak při výchově samotné nepocítují žádné hranice.* Rodiče za své děti jednájí ve všech směrech a děti pak nejsou schopny samostatně reagovat. Důsledkem této výchovy jsou nadměrné sebevědomí a nejistota. Málokdy totiž dítě ví jak se chovat a v základních situacích si neví rady. Nejsou schopni pracovat v kolektivu a jejich sobectví jim brání v utváření mezilidských vztahů. V konečném důsledku jsou tyto děti nešťastné.

Demokratický styl výchovy - *rodiče zde přijímají své děti takové, jaké ve skutečnosti jsou.* Rovněž zde dostávají dostatek důvěry při vykonávání nejrůznějších činností. Důležitá je i komunikace na úrovni partnera s rovnocenným partnerem ale i respekt v ní. Ten se pak projevuje při navazování vztahů ale i při výchově svých dětí. Svůj význam má i vlastní názor dětí na danou věc. Stejně tak jako to, že je potřeba, aby se rodiče za své chyby dětem omlouvali, je potřeba usilovat i o její neopakování se u obou z nich. Chtějí-li být rodiče pro své děti autoritou, musejí jim jít oni sami příkladem. Zde se nám potvrzuje i pravidlo, že děti jsou obrazem svých rodičů. Cílem této výchovy je pak to, aby si děti vážili sami sebe a druhých. Z výše uvedených důvodů tento styl výchovy považují za neoptimálnější. Musím též podotknout, že výchova dětí je spojena se sourozeneckou konstelací, ze které lze zjistit, co je třeba rozvíjet a naopak čeho se vyvarovat u dětí narozených v určitém pořadí. Tato myšlenka pochází z psychologie Alfreda Adlera a informuje hlavně o tom, že děti narozené v určitém pořadí získávají dosti podobné zkušenosti. Ty pak ovlivňují jejich osobnost ale i celý jeho vývoj.⁴⁶

---

⁴⁶ Čapek, J., Čapková, M. Pozitivní výchova sourozenců v rodině. Praha: Portál, s.r.o., 2010, s. 10-17

3.3 Dílčí závěr

Člověk jako bytost dospělá má schopnost lépe odhadnout hranice a důsledky výchovy dítěte. Používá k tomu hlavně rozum, který nám říká co je dobré a co zlé. Takovým jednáním se však k dítěti rodiče úplně nepřiblíží. Jde to pouze tím, že se zaměříme na to, co se v dítěti odehrává a jaké má emoce. Dítě se při takovém jednání snáze rodičům otevře a svěří se.

Nesmíme opomíjet ani to, že dítě nás vnímá z vnějšku i zevnitř. Např. podle hlasu určuje i to jestli jsme přívětiví nebo nepříjemní. Tyto nepříjemné pocity u něj pak vyvolávají pocity strachu.

Je třeba usilovat o to, aby rodiče byli s dětmi v souladu. A též se snažili je nepovažovat a označovat za neschopné a zlé!

V závěru této kapitoly bych chtěla zdůraznit i stále více diskutovaný problém neplodnosti. Neustále totiž v mém okolí přibývá párů, které se s tímto problémem potýkají. Oproti tomu bych chtěla upozornit naopak na rodiče, které děti mít mohou avšak i přesto se k nim nechovají vždy láskyplně a pěkně. Proto i některé z nich jsou z vážných důvodů dávány do dětských domovů, odkud se mohou stát členy nové „lepší“ rodiny. Nesmíme však zapomenout i na výchovu a význam, který sebou přináší. Bez ní by totiž zdárný vývoj dítěte nemohl být možný. Samozřejmě by měla být realizována tak, aby se pohybovala v přiměřených mezích jak u rodičů, ale i u dětí. Proto mohu říci, že význam výchovy v rodině je ničím nenahraditelný.

4 ROZVOD

Různorodé společnosti se navzájem od sebe liší v míře určení, co všechno musí manželský partner a hlavně jak dlouho trpět a snášet. Velké rozdíly v této oblasti jsou doložitelné historicky a často existují jiné podmínky pro muže a jiné pro ženy. Ve velkém množství případů jsou ženy více trestány např. v souvislosti s nevěrou. Podle Starého zákona se dokonce zrušení manželství trestalo ukamenováním ženy. O takových trestech na mužích není dochováný naopak žádný případ. S takovými podmínkami ukončení manželství jsme se mohli setkat spíše v době středověku.

V dnešní době je v České republice jediným právním prostředkem ukončení manželství za života manželů rozvod. Můžeme se však také setkat i s jinými možnostmi ukončení či pouze s přerušением manželství. Např. v případě, že rodina je opuštěna jedním z manželů. Může jít i o dlouhodobou nepřítomnost jednoho z nich z důvodu uvěznění. Další možností jsou i stále se více vyskytující případy, kdy manželé spolu nadále žijí, ale komunikují spolu jen výjimečně a jeden o druhého se nezajímají.

Kromě některých případů je rozvod výsledkem dlouhodobého rozhodování, protože oba manželé vědí, do jaké situace se každý z nich dostane. Týká se to i těch, kteří si našli nového partnera a myslí si, že soužití s ním bude lepší než to předchozí. Jakmile se začne ukazovat, že jeden z partnerů má rozvodový úmysl, začínají se vytvářet rozvodové role. Rozlišujeme zde dva základní typy rozvodových rolí. Jedná se o role symetrické (obě strany činí podobné kroky) a komplementární (jeden jedná nezávisle, zatímco druhý vystupuje závisle a zkouší metodu připoutávání se a je frustrován, protože nepřináší požadovaný výsledek). Komplementární role se pak vyskytují mnohem častěji.

Následuje období ambivalence. Je to období, ve kterém se objevují první příznaky krize vztahu a manželé se často hádají, netráví spolu ani volný čas, avšak snaží se vztah napravit. To uskutečňují tak, že si naplánují např. společnou dovolenou. Výsledkem bývá zvětšená distance manželů nebo naopak eskalace konfliktů.⁴⁷

4.1 Historický vývoj právní úpravy zániku manželství

V tomto vývoji jsou rozlišovány dva základní směry. V první části se k této problematice vztahují zákoníky, které jednou uzavřený sňatek označují za nezrušitelný. V druhé části se nacházejí právní úpravy, které se na rozpad sňatku dívají jako na čistě jejich vzájemnou dohodu, avšak požadují doložení jeho zániku. Důležitou roli hrálo kanonické právo pod záštitou katolické církve. Toto právo se na manželství dívá jako

---

⁴⁷ Matoušek, O. a kol. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál s.r.o., 2005, s. 63

na něco velice posvátného. A řídí se také myšlenkou „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“ V jeho důsledku bylo rozdělení manželství různými způsoby obcházeno. A to na základě instituce od stolu a od lože či instituce neplatnosti manželství.

Oproti rozvodu v dnešním právu rodinném – rozvod od stolu a od lože předpokládal sexuální abstinenci již rozvedených a neumožňoval ani možnost nového sňatku či založení nové rodiny.

Opětovný sňatek mohl být učiněn jen na základě rozluky. Ta měla podobné právní důsledky jako rozvod v dnešní době. Byla ale umožňována jen zcela minimálně. Zpočátku jen samotným papežem, v dalších obdobích biskupy. Toto období, kdy nebylo možno uzavírat opakovaná manželství, vedlo již v 19. století ke značným potížím. Situace se začala vyhrcovat po 1. světové válce, kdy na ukončení manželství čekala vysoká část manželských párů. K jejich zvyšování přispělo i odvádění mužů k vojsku. *Příznačným se stává rok 1919, kdy byl uzákoněn zákon, který výrazně změnil možnosti a podmínky rozluky a i sňatky opětovné.* V zákoně byly uvedeny i důvody, které rozluky umožňují. Jednalo se hlavně o zlé nakládání či zhýralý život jednoho z manželů. S toutle souvislostí nám vyvstává otázka v jaké míře, má být právní úpravou vymezena rozluka manželů. V současné době existující právní řád je v této otázce zániku manželství mnohem volnější, na rozdíl oproti zákonům, které byly dříve uplatněny katolickou církví. Rozvod jaký známe v dnešní době tak v žádném případě tyto dřívější metody nepoužívá. V současnosti nenajdeme v této problematice ani pojmy jako je rozluka či instituce od stolu a od lože. Rozvedení manželé též mohou uzavírat sňatky opakované. Proces řízení rozvodu náleží výhradně do pravomoci soudu. Ten je především zaměřen na to, aby bránil zájmy dětí. Samotné rozhodnutí soudu je vyřízeno poté, co soud vydá rozhodnutí, komu budou děti dány do péče. Příčiny rozpadu manželství pak mohou být různorodé. Např. jím mohou být násilné chování či nevěra. Mohou jimi být však i jiné důvody, mezi které patří nemoc jednoho z nich či neplodnost.⁴⁸

Vývoj rozvodovosti

Většina mladé generace si je při hledání svého partnera vědoma neustále se zvyšujícího počtu rozvrácených manželství, viz příloha P V. Ovšem lze i s velkou pravděpodobností říci, že i naši rodiče se s tímto negativním jevem setkávali také. *Chceme-li pochopit rozvodovost jako takovou, měli bychom mít i určité představy o reálných důvodech zániku.* Z řady statistických výzkumů u nás prováděných lze říci, že ukončení sňatků rozvodem u nás stoupá dodnes. Tento vývoj má spíše zvyšující se tendence. Je to dáno i tím, že v současné době se u nás rozvádí každé druhé manželství. Důležitou pozici zde mají následující informace z minulých let. Ukončení sňatku rozvodem je velmi ovlivňováno obdobím, ve kterém je sňatek ukončen smrtí jednoho z nich. Proto lidé ve starších společnostech ukončovali manželství rozvodem o mnoho

⁴⁸ Možný, I. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, s. 207-208

méně. Často totiž sňatek skončil smrtí jednoho z nich. Chceme-li však manželství ukončit musí být nejprve uzavřeno. To se týká především společností, kde převládá míra doživotně svobodných. Tudíž zde panuje i nižší úroveň rozvodovosti.

Průměrná délka manželství, které končí rozvodem, se odhaduje na 3 až 6 let. A s tímto vyskytujícím se trendem přibývá přirozeně i opakovaných manželství. Ta jsou však ve větší míře předurčená k rozpadu.⁴⁹

4.2 Časté důvody rozvodu

Socioekonomický status - ten se dále dělí na oblast obsahující vzdělání, příjem a povolání. V dřívějších dobách se sociologové domnívali, že rozvody se týkají lidí vyšších vrstev. Tato domněnka byla však brzy vyvrácena. Začalo se čím dál více ukazovat, že poměry rozvodů se u všech tříd začínají sblížovat. Dalším aspektem v této oblasti byla zvyšující se zaměstnanost žen. Ty si ve svých počátcích najdou pracovní místo dobře situované a poté se jako lépe ekonomicky zajištěné rozvádějí.

Důležitou váhu má i zjištění, které potvrdilo přímou závislost mezi socioekonomickým statutem a rozvodovostí. Z toho proto plyne, že mezi ženami s vyšším povoláním je vyšší podíl množství rozvedených než mezi muži s vyšším povoláním.

Co se týče příjmů, ukazuje se jako důležitá pravidelnost manželova příjmu než jeho výše. Rovněž se jeví též případy, ve kterých čím více žena vydělá, tím je manželství nestálé. Vydělává-li však méně než muž, trvalost manželství se zvyšuje. Z řady výzkumů též vyplývá, že vdané ženy mají menší příjmy než ženy rozvedené. U mužů je to naopak. Vzdělání jako důvod rozvodu je také předmětem zkoumání. Ten ukázal, že u mužů s vysokoškolským vzděláním možnost rozvodu klesá. U mužů se základním vzděláním jsou rozvody naopak nejčastější. U žen s vysokoškolským vzděláním možnost rozvodů po roce 2000 též klesá a nejvyšší míry dosahuje u žen s maturitou. Příčinou rozvodů mužů a žen dle vzdělání spočívá právě v jejich kombinaci.

Zajímavé je také, že ženy s vyšším než základním vzděláním mají vždy vyšší míru rozvodovosti než stejně vzdělaní muži.

Věk vstupu do manželství - lidé mladší 19 let, kteří sňatek uzavřeli, patří mezi nejsilněji ohrožené. Celá řada průzkumů tyto informace potvrzuje. Častým důvodem těchto sňatků je otěhotnění ženy, což trvalost manželství jako celku spíše podlamuje. U těchto párů se taktéž zjistilo, že polovina takových manželství se do 5 let rozvádí. V dnešní době pak hlavně skrze účinky antikoncepce pokles mladých rodiček vzrostl.

V České republice musí manželství, které uzavírají lidé mladší než 18 let povolit soud. Manželství v brzkém věku též komplikuje i jejich profesní situaci. Naopak ženy, které v raném věku překonají svou roli matky např. díky svým rodičům, mohou si vytvořit trvalé zázemí snadněji i s větším počtem dětí.

⁴⁹ Možný, I. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, s. 211-213

S přibývajícím věkem si rovněž snoubenci v dnešní ničím nezávazné době vytvořili svůj určitý životní styl, kterého se nechtějí vzdát, a tudíž vstup do manželství odkládají.

Děti - *ne nadarmo se často při myšlenkách na rozvod říká, že děti udržují své rodiče pohromadě. To dokazuje i to, že manželství bez dětí se u nás i častěji rozvádí.* Naopak sňatky, ve kterých jsou 3 a více dětí se manželé rozvádějí méně. V takových rodinách hraje důležitou roli dlouhá doba od sňatku či příslušnost k některým z církví. Zatím dosud nebyl též prokázán pozitivní vztah mezi počtem dětí a manželským štěstím. Určitým zdůvodněním může být, že méně spokojená manželství existují hlavně kvůli jejich dětem. Důvodem mohou být i ekonomické aspekty. Vdaná žena s více dětmi tudíž přetrvává raději v manželství, protože jako rozvedená má menší možnost na opakovaný sňatek či dobré ekonomické zázemí. Totéž platí i pro muže. Neustále však přibývá počet dětí pocházejících z rozvedených rodin.

Budoucnost - množství rozvodů v dnešní době má už teď svoji hranici. To proto, že se nemůže rozvádět více lidí, než se provdá či ožení. *Klesá stále i zájem lidí do manželství vstupovat. Lze proto v budoucí době očekávat, že rozvodovost se u nás stane jevem trvalým.* Je také jasné, že naše republika je přiřazována ke státům s vysokou rozvodovostí. Pro každého z nás bude proto existovat možnost volby, do které oblasti bude naše rozhodnutí směřovat. Na tomto základě mohu říci, že to budou spíše rodiny založené na klasických rolích muže a ženy.

Následující vývoj našeho státu a světa vůbec může v blízké budoucnosti význam trvalejší podoby rodiny zvýšit. Pro tento problém moderní doby by mohla být rodina jedním z řešení. Jako problematické se ukazuje to, že rozvodovost není jediný problém. Ale spíše to, že zvětšená rozvodovost dosud nezaložila mravní systémy. Jako podstatné vidím i to, že existence výzkumů v oblasti rozvodů a sňatků je stále potřebná.⁵⁰

Říct či neříct

Měl by se člověk přiznat svému partnerovi, že mu byl nevěrný? Podle autorky knihy *Nevěra odpověď zní ne, ani když jsme k odpovědi nuceni!* Většina lidí se ale přiznává, protože cítí pocity viny. Jak ale může člověk prožívat menší vinu, když druhému naopak způsobuje velkou bolest, což přiznání způsobuje?

Spousta lidí svoji vinu přiznají a to z důvodu, že chtějí k druhému být upřímní! Mnohem vyšší morální hodnota je podle autorky nikomu neublížit. Pokud je pro člověka tak důležitá upřímnost, tak je důležité si rozmyslet, s kým chceme být po většinu života. Přiznat nevěru je též druhem upřímnosti, která je zbytečně destruktivní. *Existují však výjimky, kdy je lepší se k nevěře přiznat. Jednou z nich je situace, ve které víme, že budeme odhaleni. V tomto případě je pak lepší být tím, kdo se přizná jako první.*⁵¹

⁵⁰ Možný, I. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, s. 222-229

⁵¹ Kirshenbaum, M. Nevěra. Brno: Computer Press a.s., 2009, s. 23

4.3 Dílčí závěr

K otázce týkající se rozvodu a rozvodovosti v České republice bych chtěla zdůraznit hlavně to, že mladí lidé dnes otázku manželství berou příliš na lehkou váhu. Proto často jako první řešení jejich problémů volí rozvod, místo toho aby zkusili problém řešit. Dalším poměrně častým důvodem rozvodů bývá i nevěra jednoho nebo obou z partnerů. Proto si myslím, že je potřeba aby partneři do manželství vstupovali dostatečně zralí a aby tuto instituci brali jako důležitou.

V konečném důsledku pak rozvod manželů odnášejí děti, na které by měli rodiče myslet především. Střídavá péče či jinak kombinovaná výchova by měla být dobře zorganizována a to hlavně v zájmu dítěte. Proto i manželé, kteří v manželství pocítují nějakou krizi, by neměli uvažovat o dítěti dříve, než si problém vyřeší mezi sebou navzájem. Rovněž je také žádoucí, aby rodiče měli stále na mysli blaho svého dítěte!

V závěru této kapitoly bych ještě ráda uvedla svůj osobní příběh. Pamatuji si, že jako malá jsem byla svědkem nemálo hádek mých rodičů. Častými důvody byly častá konzumace alkoholu otce, hraní na automatech, nezodpovědný přístup k zaměstnání atd. To vše potom vyvrcholilo rozvodem, který byl náročný nejen pro moji matku, ale i pro mého sourozence. U něj to však dosáhlo až jeho návštěvou odborného psychologa, který mu pomohl dostat se z nejhoršího. Jeho stav se postupem času zlepšoval, ale dle mého názoru to v něm zůstalo do dnešní doby. Já jsem zase v období rozvodu působila velice uzavřeně vůči svému okolí a s nikým jsem skoro nekomunikovala. Zlom k lepšímu pak nastal nástupem na střední školu. Mohu ale říci, že rozvod se později ukázal jako jediné správné řešení pro nás všechny!

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PRŮZKUM SITUACE RODINY

Založení rodiny, velikost rodiny ani způsob rodinného soužití nebyly v našem civilizačním okruhu až do 19. století věci individuální volby. Nové rodiny se zakládaly kvůli státu a kvůli zájmům rodin, resp. rodů, z nichž manželé pocházeli. Ve středověku bylo k založení rodiny třeba mít i souhlas vrchnosti. Lidé moderní doby, tzv. doby industriální, začali brát svůj osud naopak do vlastních rukou. V nejvážnějších životních rozhodnutích, k nimž jistě patří založení rodiny a početí dětí, se řídili tím, co oni osobně cítili a preferovali. Dalším významným činitelem, který během 20. století formoval podobu rodiny, byl masivní vstup žen na trh práce, čímž se ženy vyvázaly z podřízenosti mužů, na níž byl založen tradiční model patriarchální rodiny, jak bylo zmíněno v teoretické části. Postmoderní rodiny již nejsou zakládány proto, aby reprodukovaly populaci nebo jinak prospívaly velkým společenstvím lidí. Rodiny postmoderní doby jsou zakládány kvůli uspokojování citových potřeb partnerů (nikoli dětí!). Stabilita těchto rodin proto stojí a padá s citovou bilancí partnerského vztahu. Rodina je stále více privátním podnikem. Stále méně rodin si jej nechává potvrdit úředně, takže roste i počet nesezdaných soužití. Doba, kdy se partnerům narodí děti, i počet dětí jsou uváženou volbou jednotlivců.

Dítě je v současnosti především citovou investicí. Z čistě ekonomického hlediska je dítě investice velká a nevratná. Proto je pečlivě zvažována a proto se v rozvinutých zemích rodí dětí stále méně. V dobách, kdy o staré a nemocné nepečoval sociální stát, byly rodiny s mnoha dětmi nutností - tehdy se musely starat o své nemohoucí členy. Přežití bez této podpory bylo pro lidi jakkoli handicapované téměř nemožné.

Protože city představují velmi křehké pouto, stala se rodina velmi křehkou institucí. Děti vyrůstajících v neúplných rodinách však stále přibývá (v drtivé většině je v nich jediným pečovatelem matka), přibývá dětí vyrůstajících s nevlastními rodiči a zvyšuje se i počet tzv. sociálních sirotků, tedy dětí, které sice mají biologické rodiče, ale ti nejsou schopni nebo ochotni o dítě pečovat. Křehkost rodiny musejí soudobé státy kompenzovat ochranou dítěte v případě vážných rozepří mezi partnery, resp. v době jejich rozchodu, a budovat systémy náhradní rodinné péče.

Lze tedy říci, že změny v rodinném chování lidí v současné společnosti, k nimž došlo během 20. století, nejsou projevem všeobecného úpadku, i když je tak někteří komentátoři tohoto vývoje interpretují. Rodina je společenskou institucí a její podobu ovlivňují hodnoty dané společností. Neexistuje způsob, jak navrátit „staré zlaté časy“ soudržných rodin, které měly více dětí, nerozváděly se, staraly se o své staré a nemocné členy.

Cílem průzkumu je potvrdit nebo vyvrátit teze týkající se výchovy dětí v rodině, ale i rozpadu rodin. Jsou současné rodiny stejné jako rodiny v minulosti? Následujícím průzkumem získáme odpovědi na výše uvedené. Podstatou průzkumu je pochopit to, jak lidé skutečnost vnímají a vysvětlují. Důležité je současně porozumět chování a myšlení rodičů.

5.1 Metodologie

Metodologii praktické části jsem uskutečnila na základě polostrukturovaných rozhovorů s rodiči, kterou jsem poté doplnila rozhovory s pracovníky poradenských center a jejich vedoucími. Pro metodu polostrukturovaného rozhovoru jsem se rozhodla na základě lepšího kontaktu s osloveným respondentem.

Polostrukturovaný rozhovor pak můžeme označit jako závazné schéma otázek, které blíže určuje okruhy a témata kladených otázek. Lze zde měnit také pořadí a znění jednotlivých okruhů či otázek. Otázky je možné též pozměňovat a vysvětlovat.

Dalším důvodem, proč jsem si vybrala metodu polostrukturovaných rozhovorů bylo srovnat situaci a život rodin v minulosti a současnosti. V realizovaných rozhovorech se pak mohla velice dobře uskutečnit výměna získaných informací a zkušeností rodičů.

Kvalitativní výzkum v sociálních vědách

- zaměřuje se na podstatu problému, na jeho kvalitu
- vychází z filosofických kořenů spojených s fenomenologií a symbolickým interakcionismem
- jeho cílem je pochopení, popis a vytváření hypotézy
- výzkumný plán (design) je flexibilní, počítá se s tím, že v průběhu výzkumu nastanou neočekávané skutečnosti
- pro výzkumníka je intenzivnější, náročnější (především časově; ve srovnání s kvantitativním výzkumem)
- kromě různých typů rozhovoru využívá např. ne/zúčastněné pozorování, případové studie, obsahovou analýzu (psanou i vizuální)
- pracuje s malými soubory, získaná data jsou nestandardizovaná, je nutné s nimi dále pracovat, strukturovat je, aktivně v nich hledat to důležité
- výzkumník je hlavním nástrojem výzkumu
- využívá analytického postupu indukce (tj. od jednotlivých faktů k všeobecným pojmům)
- závěry z výzkumu jsou holistické, komplexní a široce formulované
- využívají ho disciplíny jako sociologie, antropologie, lingvistika

5.2 Stanovení otázek a jejich cíl

Cílem průzkumu bylo srovnat rodinu v minulosti s rodinou v současnosti. Cílem je rovněž pochopit, zda-li rodiny plní svoji funkci a uvědomují si i její podstatu.

Cílem bylo také odpovědět na otázky:

Jaká jsou úskalí ve výchově dětí?

Jaké jsou nejčastější důvody rozpadu manželství?

K získávání dat jsem použila metodu polostrukturovaných rozhovorů.

Kladené otázky:

1. Jaká byla finanční situace rodiny ve Vaší rodině a jaká je dnes?
2. Jaká byla situace rodiny v minulosti a jak ji pozorujete dnes?
3. Jak jste využívali volný čas se svou rodinou a zda-li je pro Vás důležitý?
4. V čem si myslíte, že rodiče dělají chyby ve výchově dětí?
5. V čem spatřujete největší důvody rozpadu dnešních rodin?

Příprava kvalitativního šetření vyžaduje ze strany výzkumníků specifický přístup. Jedná se o výzkum induktivní. Proto je jeho základní zaměření dáno nikoli hypotézami a jejich testováním (jak je to běžné u kvantitativních šetření), ale relativně obecnými otázkami, k jejichž upřesňování dochází až v průběhu šetření. Plán kvalitativního šetření je z toho důvodu více flexibilní, proměnlivý. Je také pružný, aby dokázal reagovat na okolnosti výzkumu a jeho dosavadní výsledky.

Pro tyto rozhovory jsem zvolila menší okruh osob tak, abych mohla porovnat získané odpovědi respondentů v daném období. Výběr respondentů jsem vybírala z mého okolí, z lidí, s nimiž jsem v dlouholetém kontaktu. Jednalo se o osoby nejen z úplných rodin, ale i z rozvedené rodiny. Všichni dotazovaní pak byli seznámeni s obsahem mého průzkumu.

Respondenti:

Marek – 54 let	manželství
Lenka – 52 let	rozvedená
Jana – 55 let	manželství
Petr – 54 let	manželství

5.3 Realizace rozhovorů s rodiči

1. Jaká byla finanční situace rodiny ve Vaší rodině a jaká je dnes?

Marek: „Otec i matka nižší úředníci, plat spíše menší, finanční situace byla od výplaty k výplatě, záloha ve financích nebyla žádná, když jsme něco většího pořizovali, bylo to na půjčku, v částce do 5000,- (té doby - 1970).“

Lenka: „Finanční situace v naší rodině byla skromná. Sama totiž pocházím ze tří sourozenců. Na běžné výdaje jsme měli, protože oba rodiče pracovali, ale na větší věci jsme ovšem museli šetřit. V dnešní době musím žít také skromně, protože žiji sama. Většina mého platu jde na výdaje za bydlení a na ostatní věci mi již moc nezbývá. Občas se mi podaří něco ušetřit.“

Jana: „Finanční situace v mojí době když jsem vyrůstala, byla těžká. Pamatuji si, že jako děti jsme byli velice chudí, mnohokrát jsme neměli peníze ani na mléko a chleba. Žili jsme od výplaty k výplatě. Jako vdaná, když jsem si založila rodinu to bylo trochu lepší. Pořád jsme však museli hodně pracovat, abychom vyžili. Věřím však, že rodinám je v dnešní době lépe, než bylo za komunismu. Co se týká práce nyní jsou lepší možnosti, ale i platy. Věřím, že i myšlení dnešních rodin v otázce financí je velice důležité.“

Petr: „V době, kdy jsem byl dítě naše finanční situace nebyla velmi dobrá a pozitivní. Nezbyvalo nám moc peněz na to, abychom mohli něco ušetřit. Je také pravda, že v tehdejší době měl každý člověk práci a bezdomovci neexistovali. Nyní už je to trochu jiné, protože už jsme naši rodinu vychovali a nepotřebujeme tudíž už tolik výdajů.“

Shrnutí: Společným znakem všech respondentů byly zhoršené finanční podmínky v době jejich dětství. Často tyto rodiny žily od výplaty k výplatě a neměly i příliš velké finanční rezervy. Oproti době dnešní však tyto lidé měli jistotu zaměstnání a tak základní potřeby rodiny byly schopny zabezpečit. Názory a odpovědi na finanční situaci jsou rovněž v některých případech trochu rozdílné. Je to způsobeno tím, zda rodiče zůstávají pohromadě či děti vychovává rodič jeden. Z odpovědí také vyplývá, že rodiny dnes jsou na tom oproti minulosti finančně o něco lépe. Hrozí zde však velké nebezpečí, které finanční situaci rodiny ohrožuje, a to je vysoká nezaměstnanost. Existuje také celá řada větších možností (např. v oblasti trávení volného času, oblékání, většího sortimentu potravin apod.), nicméně mnoho rodin si je z finančních důvodů dovolit nemůže.

2. Jaká byla situace rodiny v minulosti a jak ji pozorujete dnes?

Marek: „Rodinná situace nebyla ideální, otec chodil do hospody a mnohdy to přehnal, matka se starala o domácnost, v tom jí otec vůbec nepomáhal. Vyrůstal jsem spolu se starším bratrem o 1,5 roku starší, byli jsme prakticky stále spolu a dobří kamarádi, jen kolem jeho 14 let mě trochu „vychovával.“ V 15 letech šel na internát a já taktéž v 15 letech, takže jsme na sebe měli málo času. Pak přišla jeho dvouletá vojna a můj další internát, ale v tomto období jsme si byli nejbližší (15-22 let). Odchodem z domu se situace doma vyvíjela opět jinak, začala pít i matka a prakticky se z ní stala alkoholička, takže pil otec i matka. Odchodem do důchodu rodičů se situace mírně uklidnila, bratr se oženil, po 10 letech rozvedl a začal pít i on. Situace později byla napjatá. Já již bydlel mimo domov. Dnes naši rodinu hodnotím tak, že je sice pozitivní, že se naši nerozvedli,

ale možná by rozvod vyřešil jiné věci, ale to se už nedá posoudit. Měli jsme oba rodiče a to bylo v té době normální, rozvodů moc nebylo.“

Lenka: „Pocházím z dělnické rodiny a pracuji také v dělnické profesi již od 18 let. Moje životní úroveň je zhruba stejná jaká byla u mé rodiny, když jsem byla dítě. Také mohu říct, že pozoruji to, že dnes je situace více nejistá z důvodu strachu ze ztráty zaměstnání a sociálního zázemí.“

Jana: „V naší době když jsme vyrůstali a také když jsme mi vychovávali děti jsme se snažili je učit poslušnosti, mít respekt k rodičům a starším lidem. Učili jsme naše děti, aby se zúčastnili domácích prací a pomáhali nám. Dali jsme jim lásku a oni věděli, že jsou pro nás důležité a milované. Dnes děti nemají až takový respekt k rodičům. Vidím, že rodiče chtějí dát dětem všechno, co oni sami neměli. To ale dětem nepomáhá a podporuje je to k tomu, že si nikoho a ničeho neváží!“

Petr: „Rodiče s námi trávili velice mnoho času, což si myslím, že je velice důležité i dnes. Snažili se nás co nejvíce podporovat a motivovat. Proto i my při výchově našich dětí jsme s nimi trávili spoustu času. Hráli jsme si spolu, pracovali spolu, ale i smáli a plakali. Samozřejmě i nadále se snažíme podle možností být v kontaktu s našimi nejbližšími i přesto, že naše děti už mají své vlastní rodiny.“

Shrnutí: Z uvedených odpovědí lze říci, že situace rodiny ať už v minulosti nebo v současnosti je ovlivněna mnoha okolnostmi a také dobou, ve které se nacházíme. Mezi ně patří přítomnost obou rodičů, finanční situace rodiny, počet dětí v rodině, výchova dětí v rodině apod. To vše ovlivňovalo situaci rodin již v dobách minulých. Záleží také na přístupu a postojích rodičů. Situace rodiny dotazovaných byla dříve ovlivněna režimem komunismu. Dnes rodiny mají naopak velkou volnost a daleko větší možnosti. To vše je pak důsledkem toho, že některé děti nemají žádný respekt k druhým lidem, neváží si svých věcí, častý je i nezodpovědný přístup k práci, lidé se nechtějí příliš vázat, ale spíš si užívat.

3. Jak jste využívali volný čas se svou rodinou a zda-li je pro Vás důležitý?

Marek: „V mládí jsme převážně sportovali - já i bratr, nebo jsme chodili za kamarády - opět převážně sport. Otec se nám v této věci věnoval dost, Chodili jsme do junáka, otec byl vedoucí oddílu, okresní činovník a taktéž trénoval dorost hokeje, pak žáky (nás) fotbal a měl i další zájmy. Matka se starala o rodinu - domácnost. Jedenkrát do roka jsme jezdili na společné rekreace, 1-2x k babičce, která bydlela u Blanska.“

Lenka: „Volného času jsme jako rodina moc neměli, protože jsme museli pracovat na dostavení domu a přilehlé zahrady. Pak jsem se rozvedla a děti jsem vychovávala sama, všechnen volný čas jsem se snažila jim věnovat. V zimě jsme jezdili na hory a v létě byli děti na táborech. Hodně mi pomohli moji rodiče, s nimiž jsme často jezdili na výlety. Syn

však žádné koníčky moc neměl, takže to bylo velice těžké zaplnit jeho volný čas. Dcera naopak měla ráda sport a hudbu, také velice ráda jezdila na hory, ale i hrála na hudební nástroj. Snažila jsem se jim pomáhat při přípravě do školy a při výběru budoucího povolání. Volný čas, který jsem strávila se svými dětmi byl pro mě opravdu důležitý.“

Jana: „Volný čas s rodinou jsme trávili tak, že jsme jej vyplňovali převážně sportem, procházkami v parku či kinem, jízdou na kole apod. Volný čas s rodinou já osobně považuji za velice důležitý, protože děti mají pocit, že rodiče se jim opravdu věnují po celou jejich dobu. Rodina je důležitá, aby držela pohromadě, měla dobrou komunikaci mezi členy navzájem, trpělivost, lásku a radost.“

Petr: „Volný čas já osobně mohu označit za něco, co je ničím nenahraditelné při výchově dětí. Proto jsem se snažil své děti vést k tomu, aby měli nějaký koníček, zájmy, které je baví a které dělají rádi. Oproti tomu děti dnes dle mého názoru někdy i v důsledku nezájmu rodičů žádné koníčky nemají a svůj volný čas raději tráví u televize či počítače. To vše vede k větší agresivitě dětí a nezájmu o volnočasové aktivity. Při trávení volného času s rodinou dochází rovněž k utužování jejich vzájemných vztahů.“

Shrnutí: Otázka volného času obsahovala velmi podobný názor všech respondentů. Shodli se zejména v tom, že volný čas se svojí rodinou je velice důležitý. I já se k tomuto názoru přikláním. Z odpovědí je rovněž patrné, že volný čas je nejen pro děti, ale i jejich rodiče ničím nenahraditelný. Děti si při něm rozvíjejí své schopnosti, vědomosti a dovednosti v oblastech, které je baví. Mnoho dětí zejména v dnešní době však žádné zájmy či koníčky nemá. Výsledkem je pak to, že svůj čas tráví u televize a počítače. Pro rodiče je pak velmi obtížné tyto děti dovést k nějakým zálibám. Rodiče by se však neměli při prvním neúspěchu u dětí hned vzdávat.

Výsledkem trávení volného času s rodinou je totiž utužování vzájemných vztahů mezi rodičem a dítětem. Měl by tudíž být prožitý opravdově!

4. V čem si myslíte, že rodiče dělají chyby ve výchově dětí?

Marek: „Nejsou příkladem, nedůvěřují, nebo někdy až moc, nehovoří s dětmi, neznají jejich problémy a starosti, neřeší jejich názory, někdy jsou jim až moc jako kamarádi. Musí jim dát prostor pro vytváření vlastního já, důvěru, nepodceňovat je ani nepřeceňovat, nemlátit, umět vysvětlit, přesvědčit a dovést společné věci do konce. Nejhorší je nespolehlivost, slibování a následné neplnění slibů.“

Lenka: „Myslím, že oproti naší době rodiče na své děti nemají dostatek času, a také s nimi netráví své volné chvíle. Proto děti většinu času sedí u televize a počítačů, nebo se jen tak poflakují po ulicích. Když jsou děti malé, rodiče nejsou ochotní si s nimi povídat, nesnaží se jim rozumět, nemají s nimi trpělivost a nenaslouchají jim. Ve věku puberty se pak

většinou rodiče a děti vzájemně odcizí a nejsou schopni znovu navázat vztah ani v budoucnu.“

Jana: „Rodiče si musí uvědomit, co znamená vychovávat děti. Vychovávat neznámá dát dětem oblečení, jídlo, postel a koupit jim všechno po čem touží. Vychovávat znamená nedat dětem, všechno co chtějí, učit je co je správné a co je zlé, co mohou dělat a co ne, potrestat je, když si to zaslouží a vysvětlit jim, že to dělám proto, že je máme rádi a záleží nám na nich. Když jsou děti malé, musíme za ně rozhodovat a učit je tomu, jak se rozhodovat až oni vyrostou.“

Petr: „V dnešní společnosti mají rodiče špatné priority. To vše vede k tomu, že rodiče se svými dětmi netráví tolik času, myslím takový čas, který na dětech zanechá dobré a pozitivní znaky. Povinností rodičů je také děti učit disciplíně a být pro ně dobrým příkladem.“

Shrnutí: Problematika výchovy je nedílnou součástí každé rodiny. Zde už jen záleží na každém z nás, jaké zde zaujmeme stanovisko. Proto jsem se v této otázce zaměřila na nejčastější chyby při výchově dětí. Zazněly mi zde odpovědi, které spatřovaly chyby ve výchově, v nedostatku opravdově stráveného volného času s rodinou, v nedostatku komunikace, zájmu o své děti, nenaslouchání svým dětem, přílišném rozmazlování apod. Z odpovědí též vyplynulo, že děti se pak v dospělosti a při péči o své děti chovají často jako jejich rodiče. Proto bychom se měli snažit své děti vychovávat tak, aby z nich vyrostli zodpovědní, rozhodní a respektující lidé.

5. V čem spatřujete největší důvody rozpadu dnešních rodin?

Marek: „Hlavní důvod je v netoleranci, neumění naslouchat jeden druhému, neřešení společných věcí - jako je finanční situace rodiny, výchova dětí, společný rodinný život, apod., dále je to podceňování toho druhého, hodně do toho v současné době má co mluvit zvýšená emancipace, finanční situace a neumění řešit krizové situace, do kterých se rodina dostane.“

Lenka: „Rozpad rodin v dnešní době spatřuji v nedostatku zodpovědnosti, komunikaci, toleranci ale také v malém množství společně strávených chvil.“

Jana: „Nejdůležitější věc je komunikace mezi manžely a dětmi. Její nedostatek vidím jako častou příčinu rozpadu manželství. Mezi další příčiny patří nevěra, upřednostňování svých zájmů, nedostatečná péče o děti apod.“

Petr: „Rodiče jsou dnes velmi sobečtí. To znamená, že být dobrým rodičem to je velmi obětování se. Jestliže jsou rodiče sobci, tak potom stráví málo času s dětmi a to je začátek konce. Problém vidím také ve špatné komunikaci a nedostatku tolerance. Rodiče jsou

v dnešní době zaměření na materiální věci než spíše na morální. Výsledkem jsou pak děti, které jsou sobecké a zahleděné do sebe.“

Shrnutí: Jako nejčastější důvody rozpadu manželství zde zazněly problémy v komunikaci, nezodpovědnosti či upřednostňování svých zájmů nad zájmy rodinnými. Já osobně se k těmto odpovědím přikláním také. Jen mezi další častý důvod rozpadu vidím nevěru jednoho nebo obou z manželů. Problém rozvodovosti je však v dnešní době velmi velký. Rozvádí se totiž každé druhé manželství. Jak proti tomuto problému bojovat? Lidé by si měli vážit především jeden druhého, být schopni dělat kompromisy a snažit se vzájemně své problémy řešit.

5.4 Problematika poradenských center

I když se v dnešní době dá o této otázce zjistit mnoho informací, nejen z odborných publikací psychologů a sociologů, přesto jsem tuto otázku chtěla okolní veřejnosti přiblížit z pohledu pracovníků, kteří s otázkami a problematikou rodiny mají dlouholeté zkušenosti.

Cílem je zjistit prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů jaké jsou nejčastější problémy dnešních rodin, v čem je spatřováno jádro řešených problémů, ale i v čem pracovníci poradenských center vidí stabilní zázemí rodiny. Ukazuje též jaký význam poradenská centra plní a jaká je hlavní úloha vedoucích pracovníků.

1. část rozhovorů je zaměřena na vedoucí pracovníky poradenských center

2. část rozhovorů je zaměřena na poradenská centra a jejich pracovníky

1A - vedoucí pracovník realizující přednášky a besedy v rámci poradenství pro rodinu a mezilidské vztahy pod záštitou Apoštolské církve Vyškov - Ing. Viktor Baláž

1B - vedoucí pracovník manželské a rodinné poradny Bethesda - MUDr. Jitka Chmelová
- vedoucí poradny

1C - vedoucí pracovník poradenského centra pro drogové a jiné závislosti –
PhDr. Lenka Skácelová – vedoucí poradny

Rozhovory

Pro lepší představu jsem rozhovory s vedoucími pracovníky doplnila krátkými ukázkami, které jsem od nich získala. Celkovým průzkumem jsem chtěla potvrdit důležitost těchto poradenských center zejména v dnešní pro rodinu nelehké době. Chtěla bych též i ukázat, které problémy dnešní rodiny nejvíce řeší.

1. Rozhovor s vedoucími pracovníky poradenských center

1. Na co je Vaše pracovní činnost zaměřena?
2. Jaké problémy a úkoly ve Vaší práci nejčastěji řešíte?
3. Účastní se Vaši klienti poradenským centrem pořádaných přednášek či programů?
4. Pozorujete Vámi pořádané přednášky a programy jako úspěšné a z jakého důvodu?
5. Co je pro Vás základem stabilní rodiny?

1A - Ing. Viktor Baláž

1. „Má práce je zaměřena na přípravu mladých lidí na manželství a na preventivní programy pomáhající ke stabilitě rodiny jako celku.“
2. „Jedná se hlavně o otázky výchovy dětí v rodině konkrétněji v období puberty, otázky týkající se vztahů mezi manžely (zde se jedná o problém při komunikaci mezi manžely), problémy sexuality či otázky finanční situace rodiny (problémy spojené s dluhy či exekucí). Zaměřuji se též i na stále častěji vyskytovanou problematiku svobodných matek s dětmi.“
3. „V rámci své činnosti pořádám programy s názvem Týden pro manželství či různá setkání pro rodiny spojené s programem pro děti a rodiče např. Klub maminek. Manželské večery - jedná se o celkem 8-týdenní cyklus s tématy zaměřenými na manželství jako např. Komunikace v manželství, Manželský sex či Vztahy k rodinám partnera. Každé setkání trvá asi 2 hodiny a je složeno z části přednáškové a části diskusní, kde je samozřejmě zachována diskretnost manželů. Dále pořádám samostatná setkání pro muže a pro ženy, ve kterých lze hovořit o jednotlivých tématech týkajících se daného pohlaví. Např. Jak být dobrým otcem, Péče o domácnost a děti, Hospodaření zaměřené na praktický život v rodině. Setkání jsou vedena formou otevřených diskusí a vstupních otázek. Klub maminek - Ten je zaměřen především na program pro děti (písničky, hry, cvičení, divadélko, pohádky a říkadla). Je uskutečňován v pravidelných intervalech a to každou

středu dopoledne v příjemném prostředí pro děti. Tato služba je uskutečňována p. L. Balážovou.“

4. „Na základě klientů jsou tyto programy pozitivně hodnoceny jako přínosné pro jejich manželství a rodinu. Pozitivně hodnotí praktičnost setkání, neformální vztahy, které umožňují otevřenou komunikaci o vlastních problémech.“

5. „Základ stabilní rodiny považuji a vidím ve stabilním manželství, na které se proto též zaměřuji. Kladu důraz a důležitost na prvky jako je láska a úcta a rovněž jejich praktické naplnění. Za podstatu stabilní rodiny považuji také porozumět tomu, jaké jsou role mužů a žen v manželství a rodině. Preferuji tradiční pojetí rodiny, kterou tvoří muž, žena a děti.“

Vyhodnocení rozhovoru:

Na základě zodpovězených otázek mohu říci, že činnost Ing. V. Baláže a zčásti jeho manželky L. Balážové je zaměřena nejen na rodinu jako celek, ale i na otázky související s manželstvím či s otázkou svobodných matek s dětmi. Prostřednictvím svých přednášek a programů se pak snaží posílit institut manželství jako pro něj základ stabilní rodiny. Dále jsou jeho programy zaměřeny i na rodiny s dětmi např. prostřednictvím Klubu maminek. Nejen proto z tohoto pohledu považuji jejich přednáškovou činnost jako velmi podstatnou a důležitou. Svědčí to i též o tom, že svou činností se snaží postihnout různorodé oblasti úzce spojené s rodinou. Mohu konstatovat i to, že jejich práce je veřejností (klienty) hodnocena pozitivně, což mě utvrzuje v tom, že existence nejen této instituce je v této nelehké době v oblasti rodiny hodně potřebná a žádoucí. Klienti se zde totiž nebojí o svých problémech hovořit otevřeně a bez zábrán, což usnadňuje samotný proces řešení jejich problémů. Veškerá jejich činnost je pak vykonávána jako nezisková organizace spadající pod město Vyškov.

V současné době (říjen-prosinec 2012) Ing. V. Baláž realizuje již zmíněná setkání pro muže a pro ženy. Já osobně jsem absolvovala setkání pro ženy na téma Jak hospodařit s rodinným rozpočtem. Toto setkání pak vedl Ing. V. Baláž. Ten ve svém úvodu hovořil o rozpočtu a jeho dvou základních částech, které tvoří příjmy a výdaje. Výdaje pak rozdělil na podskupiny fixní (bydlení, nájem), vázané (jídlo, léky) a volitelné výdaje (kino, dovolená). Zde chtěl poukázat hlavně na to, že lidé utrácí velké množství svých příjmů právě za výdaje volitelné. To je způsobeno především billboardy a reklamou. Poukázal též na to, že lidé byli dříve spokojenější, právě do té doby, než začala existovat reklama. Jako srovnání ukázal Ukrajinu, Argentinu, která je ekonomicky na tom hůře než my. Za určitou výjimku zde pak označil výdaje, které člověk vydává na hypotéky, bydlení či studium. Jako ideální uvedl toto rozdělení výdajů: 50% - fixní a vázané výdaje, 30% - volitelné výdaje a 20% - spoření (rezerva, důchod). Co považuji za důležité z tohoto setkání je to, že zde bylo zdůrazněno, že je potřeba učit děti hospodařit s penězi již v brzkém věku

a ukazovat, že každá věc něco stojí. Tím si dítě začne svých věcí více vážit a v dospělém věku bude více hospodárnější. Na závěr pak ukázal, v jakých oblastech lze nejvíce ušetřit jde např. o nákup drogerie, gelové nehty, kosmetika, manikúra, pedikúra, bio potraviny, u kterých výzkum potvrdil, že nejsou tak zdravé za jaké se pokládají. Celkově mohu absolvované setkání ohodnotit velice kladně, protože pro mě bylo velice zajímavé a obohacující. Myslím, že informace zde získané budou pro mě přínosem a že v životě je budu moci uplatnit. Říkám to především proto, že mnoho lidí penězi nešetří a tudíž to neučí ani své děti. Proto také dochází k tomu, že si rodiny ale i lidé celkově berou často půjčky, kterými se v mnoha případech snaží vyřešit jejich vážné problémy. Ve složitějších případech se snaží často jednu půjčku zaplatit půjčkou další.

1B - MUDr. Jitka Chmelová - vedoucí poradny

1. „Má práce je zaměřena na poradenskou a psychoterapeutickou činnost s klienty, převážně s páry a jednotlivci, méně s rodinami. Z hlediska času je práce vedoucího okrajová. 80-85% pracuji s klienty, 15-20% administrativní práce (jsme složkou Centra sociálních služeb, tudíž většinu administrativy - ekonomika, personalistika - provádějí tam).“
2. „Nejvíce řeším právě práci s klienty samotnými (problémy manželské a partnerské krize, rodinné problémy, problematiku seniorů, rodin s dětmi v náhradní rodinné péči či situace rozvodové a porozvodové). Vykonávám též provozní záležitosti poradny jak v rovině technické tak i personální - např. zapracovávání nových kolegů a jejich supervizní vedení.“
3. „Naše poradna kursy nepořádá, občas skupinové aktivity a o ty je zájem přesahující naše možnosti.“
4. „Vzhledem k velice nízké činnosti v oblasti kurzů či programů mohu však konstatovat pozitivní hodnocení našich skupinových aktivit.“
5. „Za základ stabilní rodiny považují kvalitní rodinné vztahy, vycházející z dobrého partnerského vztahu mezi osobnostně zralými, odpovědnými rodiči. Taktéž jsou důležité i dobře uspořádané priority v rodině - tak, aby v nich figuroval čas strávený společnými prožitky. Podstatný faktor je i ekonomická situace jako např. zaměstnanost rodičů.“

Vyhodnocení rozhovoru:

Na základě zodpovězených otázek mohu sdělit, že MUDr. J. Chmelová považuje za poslání poradny ale i její činnosti utváření příznivé rodinné či manželské atmosféry. Též vidí poslání její činnosti v tom, že se snaží přispívat k tomu, aby manželství, rodina či jednotlivci plnili optimálně svoji funkci. Z její několikaleté pracovní činnosti mohu též usoudit na její získané znalosti zejména v oblasti praxe ale i teorie. Vzhledem k tomu, že tato poradna nepořádá téměř žádné programy či kurzy, je jejich navštěvovanost poměrně vysoká a i jejich činnost samotná je klienty pozitivně hodnocena. Z mého pohledu by bylo lepší, kdyby se na činnost programů zaměřila více a to nejen z důvodu pozitivního hodnocení jejich samotnými klienty. Mezi nejčastější problémy, které s klienty řeší, pak patří manželské a partnerské krize, rodinné problémy (poruchy vztahů mezi rodiči), životní traumata (rozpad manželství), psychické a fyzické násilí, problematika závislostí (alkoholismus, drogy) či problematika seniorů. Důležité je i to, že se její činnost zaměřuje na dodržování práv uživatelů. Mezi nejdůležitější pak patří to, že klient nepotřebuje žádné doporučení, spolupráce s poradnou je pro klienty bezplatná či to, že klient má právo vystupovat anonymně. Pro MUDr. J. Chmelovou je pak každým úspěchem např. dobře zvládnutý rozvod, po němž partneři dále fungují jako rodiče s minimem konfliktů. Pokud též úspěšnost práce koreluje se spokojeností klienta, je úspěšnost velmi vysoká. Za svou téměř dvacetiletou praxi vzpomíná v poradně pouze na 4 stížnosti. V závěru mohu též konstatovat, že opět z mého pohledu činnost MUDr. J. Chmelové a celé poradny považuji za velice důležitou a potřebnou.

1C - PhDr. Lenka Skácelová – vedoucí pracoviště

1. „Cílové skupiny nejen mé činnosti, ale celé poradny jsou rodiče, žáci a učitelé. Dále je moje činnost zaměřena na poradenství (výchovné), specifické poruchy chování, primární a sekundární prevenci u naší cílové skupiny. Vykonávám též individuální a skupinovou práci s žáky ZŠ, SŠ. Celkově pak poskytuji poradenství – jednotlivé typy rizikového chování (šikana, užívání návykových látek, kyberšikana či záškoláctví).“

2. „Řeším také otázky koordinace práce týmu, metodickou činnost pro pedagogy, vedení organizace celého pracoviště, vedení začínajících kolegů, kontrolní činnost, tvořím plány práce, evaluace a úkoly od svého ředitele (statistiky). V současné době se nejvíce řeší otázka týkající se vztahů žáků ve třídě.“

3. „Klienti se našich programů účastní ve velkém počtu. Primární prevence – programy pro ZŠ, SŠ. Sekundární prevence – skupinová činnost, individuální práce s rodiči, klienty. Metodická činnost – vedeme školní metodiku prevence pro pedagogy

a třídní učitele. Rodiče – rodinné terapie, rodičovské skupiny, besedy, přednášky, programy dle požadavků škol.“

4. „Jako pozitivní ohlasy vidím v zaplnění kapacit našich programů. Každé programy jsou vyhodnocovány ze strany účastníků, pedagogů a našeho poradenského centra za účelem zkvalitňování služeb.“

5. „Za podstatné považuji komunikaci mezi všemi členy rodiny a úplnost rodin. Taktéž je nesmírně důležitý i společně strávený čas dětí s rodiči, což bývá v dnešní době častým problémem rodičů, zejména z důvodů pracovních. Důležité vidím i vedení dětí k odpovědnosti a samostatnosti.“

Vyhodnocení rozhovoru:

Dle odpovědí získaných od paní PhDr. L. Skácelové mohu říci, že za její celoživotní praxi v této oblasti mi z jejich odpovědí zněly dlouholeté zkušenosti a to hlavně z oblasti praxe ale i z jejich názorů s rodinou úzce souvisejících. Je také patrné, že i když zastává funkci vedoucího, věnuje se i řešení problémů s klienty samotnými a též se i nadále vzdělává absolvováním nejrůznějších konferencí, kde jako pozitivní vidí možnost diskutovat o konkrétních problémech jednotlivých poraden. Rovněž z jejich informací tato poradna dle mého názoru plní svou funkci a to hlavně z toho důvodu, že na zbytek roku 2012 má naplněnou účast na svých programech. Co považuji též pro mě za důležité je účast jejich pracovníků na peer programech a přednáškách na základních a středních školách dle jejich konkrétních požadavků. To také usnadňuje řešení konkrétních problémů. Vzhledem k informaci, že neustále přibývá problémů vztahových mezi žáky, považuji tuto činnost poradny uskutečňující svou činnost na ZŠ a SŠ jako velice potřebnou.

2. Rozhovory s pracovníky poradenských center

Z důvodu většího počtu dotazovaných jsem u každé otázky uvedla jejich nejčastější odpovědi.

1. Z jakých důvodů se na Vás klienti nejvíce obracejí?
2. Jaké metody či techniky při řešení problémů používáte?
3. V čem nejčastěji spatřujete jádro řešených problémů?
4. Čemu přikládáte význam při práci s klienty?
5. V čem spatřujete stabilní zázemí rodiny?

Otázka č. 1

Partnerské krize, rozvodové a porozvodové situace (nevěra, žárlivost), výchovné problematiky, rodinné vztahy, osobní problémy, krizové situace v rodině, alkoholové a drogové závislosti, vztahové problémy, životní problémy v krizových situacích, manželské problémy, ztráta zaměstnání, terapie na doporučení psychiatra (individuální, párové), existenční problémy, výchovné potíže dětí (obtíže v komunikaci, problémy dítěte ve škole, záškoláctví), užívání návykových látek, osobní problémy dospívajících, výukové obtíže, psychické problémy dětí (nadměrná úzkost dítěte, s příznaky deprese, problémy s kamarády, negativní zážitek s drogou, první lásky apod.).

Otázka č. 2

Prozkoumání potřeb a očekávání klientů, reflexe možností nalezení nové životní perspektivy a možnosti své vize realizovat, podpora zvládnutí nezměnitelných zátěžových životních podmínek, integrativní metody, systematické rodinné terapie, vztahové a rodinné poradenství, rozhovory, metody dle Virginie Satirové, individuální a párové terapie, přístupy zaměřené na řešení problémů, motivační trénink, diagnostiku SPU, testy na vyšetření vizuomotoriky, prostorové orientace, laterality, rodinnou psychoterapii, individuální terapie – projektivní techniky (scénotest, kresba rodiny, stromu, postavy), behaviorální a kognitivní terapie, spolupráce se školou a dalšími institucemi.

Otázka č. 3

V tom, v čem je vidí ze své perspektivy sami klienti, obecněji v nedostatečné osobní zralosti nejméně jednoho ze zúčastněných, v nedostatku úcty, sebeúcty a morálky, v odlišnosti v postojích plynoucích z rozdílů v sociokulturní normě, v osobnostních dispozicích, v nenaplněných očekáváních, ve změnách postojů a v chování v dané situaci, v rozhodnutí pro nové řešení nebo jednání, v získání náhledu na danou situaci, nulová funkce rodiny, problém v rodinném systému, spolupráce rodina-škola-domácí příprava, nedostatek otevřené komunikace mezi klientem a jeho okolím, rodinou, nedůsledný výchovný přístup obou rodičů, rodinné problémy v širší rodině, rozvod rodičů a absence jednoho z nich, problémová adaptace na přirozené vývojové změny v rodině, osobnostní založení klienta.

Otázka č. 4

Lidské a profesní kvalitě pracovníka, dobrému kontaktu s klientem, profesionalitě (vzdělání+praxe), otevřenosti, autentičnosti, jasné domluvě na otázce a cíli spolupráce, dodržování etického kodexu, ve vzájemné důvěře, odbornosti a motivaci, navození bezpečného prostředí pro klienty, hodnotám terapeutického vztahu, empatii, rozhovoru s rodiči, osobnímu kontaktu, vyjasnění konkrétního cíle spolupráce, pozitivní přijetí každého klienta, navázání bezpečného a přirozeného terapeutického vztahu.

Otázka č. 5

V lidské kvalitě rodičů ve smyslu osobní zralosti, v úctě, lásce a věrnosti, odpovídajících ekonomických podmínkách, v komunikaci, otevřenosti a morálním cítění, ve vzájemné důvěře, úplné rodině a funkčních vztazích, přiměřeném socioekonomickém zázemí, toleranci a zájmu o druhé členy rodiny, hlavně o děti, dobrém partnerském vztahu rodičů a v jejich jednotě při výchově dětí, umění dělat kompromisy, vyváženosti mezi stabilitou a flexibilitou, v jasných pravidlech měnící se dle aktuálního vývoje rodiny.

Vyhodnocení rozhovorů:

Celkem se rozhovoru zúčastnilo 13 pracovníků poradenských center.

Cílem první kladené otázky bylo zjistit, s jakými konkrétními problémy se dnešní pracovníci poradenských center nejvíce setkávají. Tyto zjištěné informace oni sami používají k tomu, aby se mohli účinněji zaměřit na oblast prevence u zjištěných problémů. Slouží rovněž k tomu, aby se pracovníci při jejich řešení mohli zlepšovat a zdokonalovat. Cílem druhé otázky bylo zjistit, jaké metody u těchto pracovníků převládají. Jejich odpovědi mě utvrdily v tom, že v dnešní době nejvíce převládá rodinná terapie a poradenství. Záleží samozřejmě i na konkrétně řešeném případě!

Následující třetí otázkou jsem pak chtěla poukázat na to, v čem pracovníci sami vidí jádro řešených problémů. Zde bych pak upozornila na již zmíněnou funkci rodiny, která je v mnohých rodinách nedostačující, ale též i na nedostatečný výchovný přístup rodičů. Vzhledem ke zjištěným informacím o problémech v rodinách mohu říci, že základem fungující rodiny a jejich dětí je adekvátní výchova.

Jako důležitou jsem považovala uvést i čtvrtou otázku zaměřující se na spolupráci mezi pracovníkem a klientem a na to, co ji ovlivňuje. Je jím samotný přístup pracovníků ke svým klientům. Zde se mi jeví jako důležité zmíněné odpovědi jako jsou komunikace, empatie, důvěra, lidskost ale i vzdělání s dostatečnou praxí.

Samotný rozhovor jsem pak uzavřela otázkou týkající se jejich názoru na stabilní zázemí rodiny. Většina z nich ji pak vidí v úplné rodině založené na důvěře, komunikaci a zájmu o své druhé.

Chtěla bych zde vyzdvihnout i potřebnost těchto pracovníků, která je dle mého názoru v dnešní době velice důležitá a žádoucí. A to nejen v situacích, ve kterých si rodiny při řešení svých problémů neví rady. Jde totiž i tolik důležitou oblast prevence!

K otázce, kterou jsem věnovala problematice poradenských center bych chtěla podotknout a vyzdvihnout jejich potřebnost a důležitost. Je to zejména z důvodu neustále se zvyšujícího počtu rodin, které potřebují odbornou pomoc a péči.

Z rozhovorů vedených s pracovníky poradenských center mohu říci, že se snaží problémy se svými klienty řešit s potřebnou empatií a porozuměním, ale chtějí se rovněž zdokonalovat v oblasti řešených problémů ale i prevence.

Mohu též konstatovat, že pro mě osobně je jejich existence žádoucí a že i rodiče by neměli při řešení svých problémů návštěvu poradenských center odkládat.

Jejich přínos vidím v pořádání rozmanitých přednášek, kurzů či programů. V nich se totiž klienti mohou aktivně sami zapojovat.

Budoucnost poradenských center vidím v poskytování individuálních potřeb klientům, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci a nejsou schopni tuto situaci řešit sami. Přispívají k utváření příznivých rodinných, partnerských a mezilidských vztahů a podporovat optimální zapojení člověka do rodinného a občanského života. Důležitá je i prevence v oblasti sociální patologie.

Z informací, které jsem získala, mohu též říci, že se stále zvyšuje počet rodin, které se potýkají s již uvedenými problémy vyjmenované v rozhovorech. Nejprve se je většina z nich snaží vyřešit sama a pomoc poradenských center vyhledávají až později. Přitom včasné zahájení může pomoci urychlit řešený problém.

Jako pozitivní zde vidím anonymitu klienta, která mu poskytuje pocit většího soukromí, bezpečí a jistoty.

V současné době můžeme pozorovat zvýšenou činnost u pracovníků těchto center i ve školách. Ti zde realizují své programy a projekty přímo dle individuálních potřeb žáků. Což já osobně hodnotím jako velice kladný přístup.

Jako s často řešeným problémem při návštěvách těchto center jsem byla seznámena s problematikou šikany. Proto je zde potřeba zvýšené pozornosti rodičů, kteří by měli vědět vše o jejich docházce a průběhu vyučování a při vyskytnutí se tohoto problému začít s okamžitým řešením.

Poradenská centra, která jsem osobně sama navštívila, mohu ohodnotit velice kladně. Pozitivně hodnotím jejich otevřenost, spolupráci, ale i ochotu účastnit se mých rozhovorů, za což jim touto cestou velice děkuji.

5.5 Dílčí závěr

Cílem těchto rozhovorů bylo srovnat rodinu v minulosti s rodinou v současnosti. Jednalo se zejména o finanční možnosti rodin, ale i o situaci rodin celkově. Chtěla jsem také zjistit, jaké mají respondenti názory na výchovu dětí a v čem vidí důvody zániku manželství. Nedílnou součástí bylo zjistit i mínění rodičů o trávení volného času s rodinou.

Z uvedených odpovědí se ukázalo, že rodiny dříve držely ve větší míře pohromadě a vztahy byly též stmelnější. Je také patrné, že lidé oproti dnešní době žili výrazně skromněji. Čas strávený se svou rodinou byl pak pro ně velice cenný, ale bylo ho více než dnes. Oproti tomu dnes však můžeme najít daleko více možností, které nás vedou spíše k tomu, abychom využívali volný čas především pro sebe. Zde je pak otázka, zda-li příliš mnoho vymožeností nevede k stále se více vyskytující sobeckosti.

Chceme-li srovnávat rodinu minulou s rodinou současnou, pak musíme mít na paměti to, že každé období mělo na rodinu jako celek různorodý vliv. Základ stabilní rodiny vidím nejen já, ale i respondenti v přítomnosti obou rodičů, řádné výchově dětí a v opravdově prožitém volném čase s dítětem. Dojde-li k narušení některé z výše uvedených, může být ovlivněna také osobnost dítěte. Záleží zejména na tom, jak se dítě s daným problémem bude schopno vyrovnat.

Jako nenahraditelná se nám ukazuje otázka výchovy. Zde se totiž rodiče stávají pro dítě jeho vzorem a příkladem, podle kterého pak bude jednat v dospělosti. Proto bychom jako rodiče měli dítě učit zodpovědnosti, rozhodnosti, slušnému chování a také mu vštípit společenské návyky, aby bylo schopné v dnešní společnosti obstát.

Závažným problémem rodin se dnes stává také rozvodovost. V důvodech rozpadu rodin se tito respondenti víceméně shodli. Jsou si vědomi také toho, že rodina krizí opravdu nyní prochází. Vzhledem k tomu, že pouze jeden respondent rozvod manželství zažil, nelze úplně s jistotou říci, že by však institut rodiny měl zaniknout. Je také důležité, aby manželé, než se odhodlají k rozvodu, snažili se společně svůj problém vyřešit. Samozřejmě existují manželství, kde rozvod je jediným možným řešením.

ZÁVĚR

K dosažení uvedeného cíle je tato práce členěna do pěti kapitol. Dále je práce členěna na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část obsahuje 4 kapitoly.

První kapitola se zaměřuje na průřez rodiny v jejím historickém vývoji. Popisují v ní zejména období rodiny v pravěku, otázku matriarchátu, období novověku ale též současnou českou rodinu.

Druhá kapitola se pak zabývá samotným pojmem rodiny a s ní související otázkou mateřství a otcovství. Dále jsem tuto otázku doplnila stále častěji diskutovaným tématem bilingvní rodiny. Následuje pak téma týkající se výběru partnera a to na základě podobnosti a odlišnosti spojené s jejich požadavky, očekáváním a nároky. Tato kapitola je pak uzavřena tématem manželství. To se zde věnuje jejímu vzniku ale i vztahům mezi manžely navzájem.

Třetí kapitola naopak otevírá otázku týkající se dětí ale i její odvrácené podoby jako jsou děti nechtěné a neplánované. Na ni pak navazuje otázka výchovy dětí v rodině. Zde jsem otevřela otázky vztahující se k odměnám a trestům, které jsem doplnila principy pozitivní výchovy a styly výchovy.

Čtvrtá kapitola pak věnuje pozornost v dnešní době stále více diskutované otázce rozvodovosti. Věnuji se v ní historickému vývoji zániku manželství a také častým důvodům rozvodu.

Praktická část obsahuje 1 kapitolu.

Praktickou část bakalářské práce jsem vypracovala prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Základem této části byly polostrukturované rozhovory s rodiči, jejichž cílem bylo srovnat rodinu v minulosti s rodinou v současnosti. Cílem je rovněž pochopit, zda-li rodiny plní svoji funkci a uvědomují si i její podstatu.

Z průzkumu vyplynulo, že rodiny dříve držely ve větší míře pohromadě a vztahy byly též více stmelnější. Bylo též zjištěno, že každé období mělo na rodinu jako celek různorodý vliv. Základ rodiny byl pak spatřován v přítomnosti obou rodičů, řádné výchově dětí a v opravdově prožitém volném čase s dítětem. I přes vysokou míru rozvodovosti nelze však říci, že by institut rodiny měl zaniknout. Proto je důležité, že rodina i přes překotné sociální a ekonomické proměny současné doby by neměla ztratit své původní hodnoty, neboť se stále nabízí dost argumentů pro její přetrvání.

Závěr této části jsem doplnila polostrukturovanými rozhovory s pracovníky vykonávající svou činnost v rámci poradenských center v Brně a Vyškově. Prostřednictvím těchto rozhovorů jsem chtěla ukázat na důležitost těchto institucí v dnešní pro rodinu nelehké době a také to, že tito pracovníci svoji činnost vykonávají kvalitně a s potřebnou empatií ke svým klientům.

Téma rodiny je však v jejím samotném pojetí značně široké a obsáhlé. Předpokládám proto, že vzhledem k obsahu práce není možné celou problematiku vystihnout ve všech jejích oblastech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Legislativa

- [1] Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura

- [2] ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: vydavatelství Karolinum, 1993, 415 s. ISBN 80-7066-534-3.
- [3] ČAPEK, J., ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2010, 120 s. ISBN 978-80-7367-779-4.
- [4] GOODY, J. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 229 s. ISBN 80-7106-396-7.
- [5] GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2003, 280 s. ISBN 978-80-247-2390-7.
- [6] HARDING-ESH, E., RILEY, P. *Bilingvní rodina*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2008, 223 s. ISBN 978-80-7367-358-1.
- [7] HÖFFNER, Josef. *Manželství a rodina*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 43 s. ISBN 80-85959-49-6.
- [8] HRUŠÁKOVÁ, M. *Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 160 s. ISBN 80-210-0694-3.
- [9] KLÍMOVÁ, M., a kol. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1987, 260 s. ISBN 14-603-87.
- [10] KIRSHENBAUM, M. *Nevěra*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2009, 200 s. ISBN 978-80-251-2197-9.
- [11] KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.
- [12] MAREŠ, P., POTOČNÝ, T. *Modernizace a česká rodina: Modernization and the Czech family : sborník prezentací na sympoziu pořádaném ve dnech 15.-17. října 2003 Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2003, 348 s. ISBN 80-86598-61-6.
- [13] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství 1997, 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- [14] MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-X.
- [15] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) 2008, 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [16] NÁRODNÍ ZPRÁVA O RODINĚ. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004.
- [17] ŠMOLKA, P. *Výběr partnera pro zadané i nezadané*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, 127 s. ISBN 80-247-1080-3.

- [18] ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010, 179 s. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [19] ŠPATENKOVÁ, N. *Krize*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004, 129 s. ISBN 80-247-0888-4.
- [20] WEIKERT, A. *Výchova dítěte*. 1. vyd. Praha: nakladatelství Jan Vašut s.r.o., 2007, 323 s. ISBN 978-80-7236-527-2.

Časopisy

- [21] Právo a rodina č. 6. Praha: Linde Praha, 2010.
- [22] Právo a rodina č. 9. Praha: Linde Praha, 2010.
- [23] FUČÍK, P., KATRŇÁK, T. *Preference výběru partnera: Liší se rozvedení a svobodní ve sňatkových a partnerských preferencích*. Sociológia, 2009.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA I: Vývoj obyvatelstva v letech 1950-2011

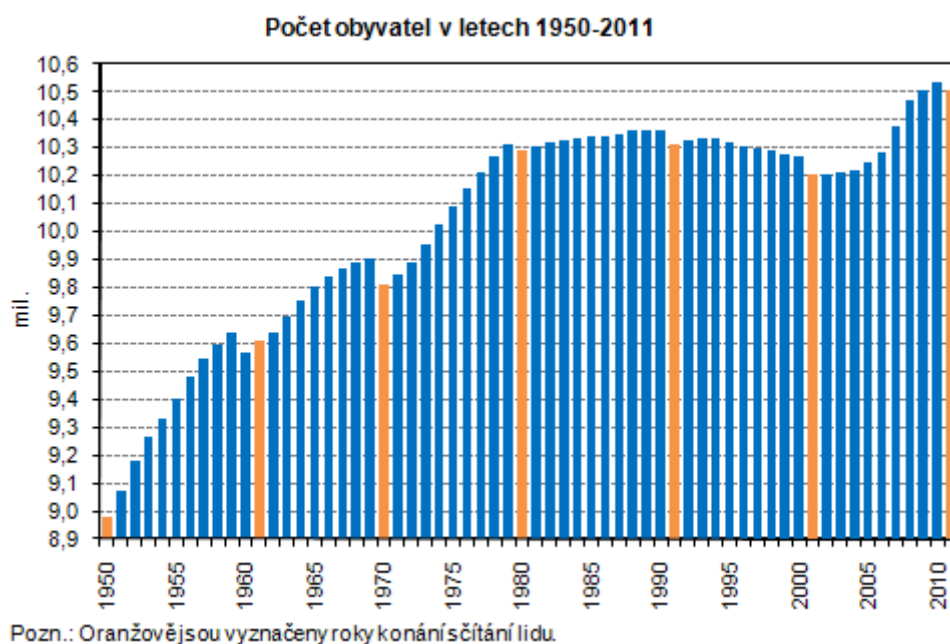
PŘÍLOHA II: Struktura rodin a domácností

PŘÍLOHA III: Roční počet sňatků v letech 1950-2010

PŘÍLOHA IV: Vývoj počtu narozených dětí

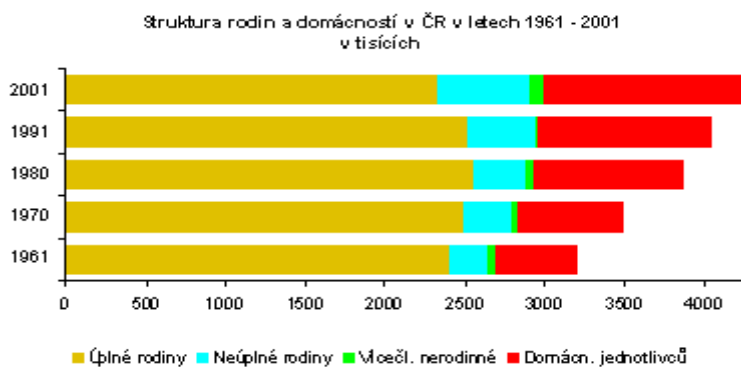
PŘÍLOHA V: Rozvodovost podle délky trvání manželství a přehled ročního počtu rozvodů

PŘÍLOHA P I: VÝVOJ OBYVATELSTVA V LETECH 1950-2011⁵²

Zde můžeme zjistit informace o postupném zvyšování počtu obyvatel v České republice. To vše vedlo k postupnému rozrůstání a zvyšování počtu členů v rodinách. Z grafu jsou také patrné i mírné výkyvy ve snižování, ale i zvyšování obyvatel. Zároveň je třeba mít na mysli fakt, že v posledních letech dochází i ke snižování porodnosti, což tento vývoj v zásadní míře ovlivňuje.

PŘÍLOHA P II: STRUKTURA RODIN A DOMÁCNOSTÍ V LETECH 1961-2001 V TISÍCÍCH.⁵³

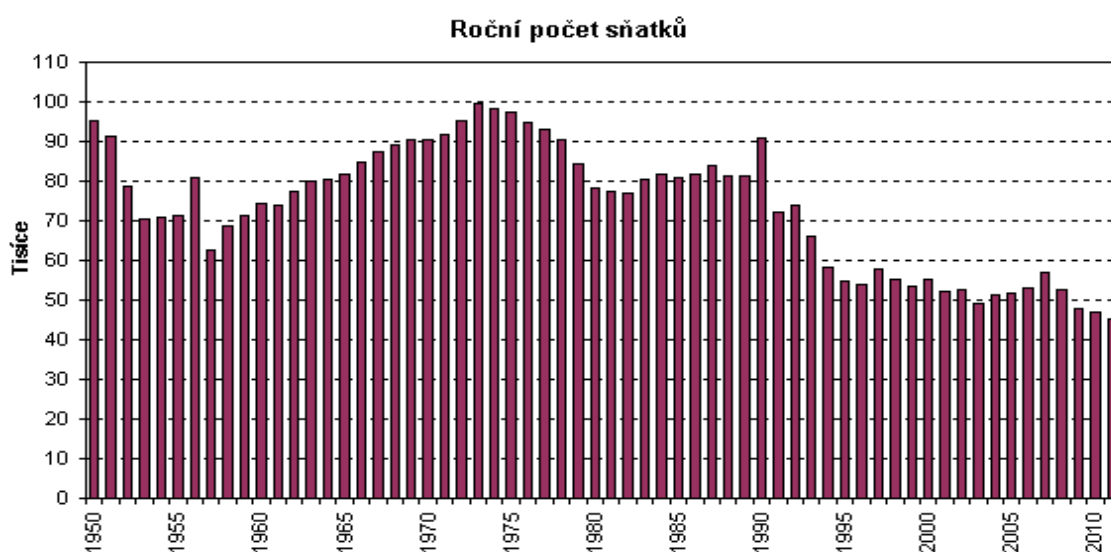

⁵² http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_v_letech_1950_2011. [29.6.2012]

⁵³ http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/o/41n2-02-ziskane_ze_sldb_2001-i_vyvoj_poctu_rodin_a_domacnosti_v_ceske_republice. [29.6.2012]

Jako podstatné na tomto grafu můžeme vidět to, že rodiny úplné tvořily a tvoří pořád převládající formu rodiny. Jako negativní však vidíme i neustále se zvyšující počet domácností jednotlivců. Tito lidé dávají přednost pohodlí, svým zájmům a potřebám před založením vlastní rodiny. Můžeme však říci, že úplné rodiny zůstávají nadále pro většinu z nás stabilním a převládajícím základem našich hodnot.

PŘÍLOHA P III: ROČNÍ POČET SŇATKŮ V LETECH 1950-2010⁵⁴

Tento graf úzce souvisí s již uvedeným grafem týkajícím se struktury rodin a domácností. Zde dle mého názoru ovlivňuje počet sňatků právě přibývajícím počet domácností jednotlivců. Lidé již se nechtějí příliš vázat a přebírat odpovědnost za druhého partnera a někdy i za své děti. Ovlivňujícím faktorem je i přibývajícím počet manželství rozvedených, které svobodné lidi spíše odrazuje.

⁵⁴ <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/snatecnost>. [29.6.2012]

PŘÍLOHA P IV: VÝVOJ POČTU NAROZENÝCH DĚTÍ V LETECH 1993-2010⁵⁵

Rok	Narození celkem	v tom		Živě narození meziroční změna (v %)	Živě narození na 1 000 obyvatel	Mrtvě narození na 1 000 narozených
		živě	mrtvě			
1993	121 470	121 025	445	x	11,7	3,66
1994	106 915	106 579	336	-11,9	10,3	3,14
1995	96 397	96 097	300	-9,8	9,3	3,11
1996	90 763	90 446	317	-5,9	8,8	3,49
1997	90 930	90 657	273	0,2	8,8	3,00
1998	90 829	90 535	294	-0,1	8,8	3,24
1999	89 774	89 471	303	-1,2	8,7	3,38
2000	91 169	90 910	259	1,6	8,8	2,84
2001	90 978	90 715	263	-0,2	8,9	2,89
2002	93 047	92 786	261	2,3	9,1	2,81
2003	93 957	93 685	272	1,0	9,2	2,89
2004	97 929	97 664	265	4,2	9,6	2,71
2005	102 498	102 211	287	4,7	10,0	2,80
2006	106 130	105 831	299	3,5	10,3	2,82
2007	114 947	114 632	315	8,3	11,1	2,74
2008	119 842	119 570	272	4,3	11,5	2,27
2009	118 667	118 348	319	-1,0	11,3	2,69
2010	117 446	117 153	293	-1,0	11,1	2,49

S otázkou rodiny dle mého názoru souvisí též údaje týkající se počtu narozených dětí. Ty nám vypovídají o tom, že v letech 1993-2010 byl počet narozených dětí zhruba na stejné úrovni, zatímco v letech 1995-2005 došlo naopak k většímu poklesu. Je to dáno i tím, že věk matek prvorodiček se posunuje na 30 rok věku, ale i tím, že někteří manželé zůstávají jen u jednoho dítěte. Problematická je také otázka neplodnosti, která tento stav do značné míry ovlivňuje.

⁵⁵ [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/5D002BEE05/\\$File/400811a1.doc](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/5D002BEE05/$File/400811a1.doc). [29.6.2012]

PŘÍLOHA P V: ROZVODOVOST PODLE DÉLKY TRVÁNÍ MANŽELSTVÍ 2002-2010⁵⁶ A PŘEHLED ROČNÍHO POČTU ROZVODŮ V LETECH 1950-2010⁵⁷

Délka trvání manželství (roky)	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010
0	0,31	0,38	0,30	0,50	0,62	0,61	0,54
1	2,05	2,15	2,17	2,10	2,21	2,22	2,20
2	2,74	2,81	2,79	2,88	2,75	2,67	2,95
3	3,12	3,01	2,83	2,74	3,17	2,66	2,94
4	3,04	3,01	3,03	2,81	2,72	2,67	2,74
5	3,02	3,06	3,02	2,81	2,85	2,44	2,64
6	2,62	2,87	2,88	2,76	2,74	2,41	2,46
7	2,48	2,60	2,61	2,49	2,45	2,36	2,37
8	2,28	2,50	2,31	2,37	2,24	2,15	2,25
9	2,17	2,30	2,32	2,14	2,12	1,98	2,12
10-14	1,74	1,90	1,81	1,82	1,81	1,72	1,82
15-19	1,18	1,33	1,32	1,36	1,41	1,34	1,49
20-24	0,78	0,91	0,92	0,98	1,02	0,95	1,02
25+	0,34	0,39	0,41	0,43	0,46	0,45	0,51
Úhrnná rozvodovost (na 100	45,7	49,3	48,7	48,7	49,6	46,8	50,0
Průměrná délka trvání manželství	11,5	11,9	12,0	12,3	12,3	12,5	12,7

Stále více diskutovaným problémem se jeví být otázka rozvodovosti. Z výše uvedené tabulky pak můžeme říci, že rozvodovost v dnešní době činí 50%, tudíž se v ČR rozvádí každé druhé manželství. Nejvíce manželství je pak ukončeno kolem 3 roku. Za příčiny rozpadu manželství považují problém komunikace, nedostatek tolerance a úcty ke druhému, ale i problém nevěry a různých druhů závislostí. Nacházíme se také v době plné stresu, což vede k mnoha psychickým nemocem, které manželství rozhodně nepřispívá.

⁵⁶ [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C8/\\$File/400711a3.doc](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184C8/$File/400711a3.doc). [2.7.2012]

⁵⁷ <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>. [2.7.2012]